www.nanafghan.com

د لمانځه امامت

قاضي محمد حاکم شریعتي

د کندهار پوهنتون د شرعیاتو پوهنځی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سریزه:

الحمد الله حبب الصلاته والعبادة للمتقین و حبب قلوبهم لانشغال بعبادة رب العٰلمین والصلاة والسلام علی سیدنا و نبینا محمد الذی جعل الصلوٰة عماد الدین وعلی الهِ و اصحابهِ و من دعٰی بدعوةِ الی یوم الدین.

اما بعـــــــــــــــد:

اما بعد: د خداي شکر او ثنا وایم چي ځمکه او اسمان ئي پیداکړي او داسي نظام ئي درولی چي هغه د بشر د فکر د ساحې څخه وتلی دی.

یعني کوم وخت چي انسان ته فکر پیدا شي چي آیا ددې مخلوقاتو مربي او پالونکی شته؟ که ښه په غور سره فکر وکړو په خپله به انسان ته ثابته شي چي یقیناً دغه نظام او کائنات یو مربي لري او دغه پالونکی او څښتن داسي یو ذات دی چي هیڅ شی ئي د علم څخه بهر ندي.

بلکي تر ټولو ښه معلومه خبره داده چي ددې دنیا نظام د همدغه انسان، حضرت محمد (ص) له خاطره ئي پیدا کړ چي هغه حضرت پیغمبر محمد مصطفٰي (صلی الله علیه و سلم) دی نو دا معلومه سوه چي دغه نظام ئي د انسان له خاطره پیدا کړی دی، په همدې اساس خدای [ج] انسان ته دومره اندازه لوړه مرتبه او منزلت ورکړ چي د دنیا نظام او کائنات دده لپاره پیدا سول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د انسان عزت او مرتبه په ټولو کائناتو کښې لوړه ده خو بالمقابل دغه انسان ته په همدغه اندازه دروند او لوی مسئولیت ورسپارل سوی دی.

ځکه د خدای [ج] د نظام په ټولو کائناتو کښې یوازي او یوازي انسان دی چي لوي او درونډ مسئولیت ورته سپارل سوي دي.

څرنګه چي عزت او منزلت د انسان لوړ دی نو همدارنګه مکلفیتونه ئي هم لوی او درانه دي. کوم وخت ئي چي انسان پیدا کړ سالم عقل او صحیح فکر ئي ورته ورکړ. ددې په مقابل کښې ئي د اسلام په پنځو بناؤ مکلف کړ، په همدې اساس ئي لومړنۍ بناء د اسلام، لمونځ پر انسانانو فرض کړ، کله چي انسان خدای [ج] پیدا کړی صرف او صرف ئي د دنیا د اغراضو لپاره ندی پیدا کړی بلکي اساسي هدف او مقصد د انسان د پیدایښت څخه عبادت دی، چي د عباداتو له شمېرې څخه لمونځ هم دی. لمونځ یو اساسي هدف او عمده عبادت دی لکه څرنګه چي حضرت پېغمبر [ص] فرمائي: [الصلوة معراج المؤمنین] ژباړه: لمونځ د مؤمنانو معراج دراز او نیاز ځاي دی.

نو همدارنګه یو اساسي او عمده نقطه او مسئولیت په لمانځه کي امامت دی لکه څرنګه چي حضرت محمد [ص] فرمائي: الامام ضامن والمؤذن المؤتمن ژباړه: امام ضامن دی او مؤذن امانت اخیستونکی دی دوی دواړه ددې مسئولیت اجراءکولو دنده په غاړه لري.

څرنګه چي مسئولیتونه په هر امر کښې وجود لري نو بناء په همدې اساس ما پخپله همدغه مسئولیت احساس کړ او هغه اصولي مکلفیتونو ته مي غاړه کیښوده تر څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم او ددين زده کړه په ټوله اسلامي نړۍ کښې خپره شي او د اسلامي احکامو رسول ټولي بشري نړۍ ته زموږا اسلامي مسئوليت دی.

زه اميد لرم چي دغه ليکنه موجب د خدای [ج] د رضائيت، د علم او پوهني علاقه لرونکي ټولني ته د خدمت جوګۀ چي د ترتيب په هکله ئې په لنډه توګه اشاره کوم مقدمه، درې فصلونه او يوه خاتمه لري چي هر يو فصل په جلا جلا توګه د خپلي موضوع مطلبونه لري. لمړی فصل د لمانځه اهميت په اسلام کښې ـ د لمانځه د فرضيت حکمتونه ـ د لمانځه د تارك يعني پرېښودونکي حکم د فقهي علماؤ له نظره او همدارنګه دوهم فصل په لمانځه کښې د امامت احکام ـ چي همدارنګه دغه فصل هم د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري.

د امامت تعريف او قسمونه ـ د امامت د صحت شرطونه ـ د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت ئې مکروهه دی ـ دريم فصل همدارنګه د خپلي موضوع اړوند جلا جلا مطلبونه لري ـ غوره او بهتره په امامت کښې ـ مقتديان او امام ـ د تکبير تحريمې وقت د امام لپاره ـ امام ته د فتحي ورکولو وخت چي د موضوع د روښنائي لپاره په راتلونکو پاڼو کي کافي معلومات دي.

قاضي محمد حاکم شريعتي

و ما ذالك على الله بعزيز

رمضان المبارك ۲۰- ۱۴۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول فصل

د لمانځه اهميت په اسلام کښې

د لمانځه تعريف او ثبوت په اسلام کښې:

لمونځ په لغت کي دوعا ته وائي يعني هغه دُعاء چي په خير ويل کېږي لکه څرنگه چي خدای [ج] فرمائي: وصل عليهم انَّ صلوتك سكن لهم ([1])

ژباړه: ای محمده [صلی الله عليه وسلم] ته مؤمنانو ته دُعا وکړه يعني دوي ته دعوت ورکړه په خير سره چه دغه دُعا يا دعوت ورکول ستا دوی ته ارامتيا او هوسا ژوند ور په برخه کوي چي ايمان راوړل دي. ليکن ځيني علماء لمونځ په معنٰی د رحمت سره ترجمه کوي، خو د يادوني وړ خبره داده هغه کوم تحقيق چي د لمانځه د لفظ په رابطه په لغوي معنٰی سره د اوسني وخت او عصر علماء او محققين او خصوصاً د مدرسو استادان او محققين پدې رابطه تحقيق کوي دوي وائي چي (صلاة) د لغوي معني په لحاظ په څلورو معنٰی گانو راغلی دی.

١ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) خدای[ج] ته وشي په معنٰی د رحمت دی.

٢ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حضرت محمد [ص] ته وشي په معنٰی سره د درود دی.

[1] د توبه صورت ١٠٣ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) عامو مؤمنانو ته وشي په معنٰی د مغفرت راځي.

۴ په هغه وخت کي چي نسبت د (صلاة) حيواناتو لکه ځناور او مرغانو ته وشي په معنٰی د تسبيح او تحليل راځي.

لمونځ په اصطلاح کښې: د فقهي علماؤ په اصطلاح کښي لمونځ هغه خاص قولونه او فعلونه دي چي په تکبير تحريمه سره شروع کيږي او په سلام ګرځولو سره پاي ته رسيږي.

دلمانځه ثبوت په قرآنکريم سره

لمونځ په قراٰن کريم او د حضرت پيغمبر [ص] حديثو او د علماؤ په اخماع سره ثابت شوي ځکه لمونځ د اسلام داساسي او مهمو بناؤ څخه دی، بل داسي عمل نشته چي په اسلام کښي دي ورته دومره زيات فضيلت او اهميت ورکړی شوی وي. داسي چي خدای [ج] په ځينو ځايونو کي د ذکر سره راوړي لکه خدای [ج] چي فرمائي: **(ان الصلوٰة تنهٰی عن الفهشاء والمنکر و لذکر الله اکبر)**([1])

ژباړه: چي په تحقيق سره لمونځ انسان د بدو او ناوړو اعمالو څخه ژغوري او د خدای [ج] يادول لوي او غوره عمل دی.

[1] د عنکبوت صورت ۴۵ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ځينو ځايونو کي ئې د ذکوٰة سره متصل ذکر کړی دی لکه چي فرمائي: **و اقيمو الصلوٰة و اتو الذکوٰة**([1])

ژباړه: تاسي لمونځونه قائم کړئ او ذکوٰتونه ورکړئ پخپل وخت د ټولو شرطونو سره برابر.

همدارنګه ئې په ځينو نورو ځايونو کښې د صبر سره ذکر کړی دی

لکه چي فرمائي: **واستعينو بالصبر والصلاته و انها لکبيرة الا على الخاشعين** ([2]) **ژباړه:** تاسي کمک وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دغه لونځ لوی او دروند بار دی مګر نه په هغه مؤمنانو چي خشوع او عاجزي کوي او د خدای تعالٰی امورو ته ئې غاړه ايښې وي. همدارنګه په ځينو ځايونو کي د (بر) د ښکو عملونو سره ذکر شوی لکه څرنګه چي خدای [ج] فرمائي: **قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون**([3]) **ژباړه:** په تحقيق سره خلاصون او بري موندونکي دي مؤمنان، هغه کسان چي په خپلو لمونځونو کښې عاجزي کونکي وي.

د لمانځه ثبوت په حديثو سره

زيات داسي حديثونه ذکر شويدي چي د لمانځه ثبوت او يا فرضيت تري څرګندېږي، لکه حضرت ابن عمر [رض] پدې هکله حديث نقل کړی او فرمائي:

---

[1] د البقره صورة ۱۱۰ ايت.
[2] د البقره صورة ۴۵ آيت.
[3] د المؤمنون صورة ۱ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عن النبي صلى الله تعالىٰ عليه وسلم قال: (بنى الاسلام علىٰ خمس: شهادة ان لا اله اِلَّا الله و ان محمد الرَّسول الله ـ و اقام الصلوٰة وايتاءِ الذكوٰة ـ و صوم الرَّمضان ـ و حج البيت من الستطاع اليه سبيلاً) متفق عليه([1]) حضرت عبدالله ابن عمر [رض] د رسول الله [ص] څخه نقل کړيدی چي وائي: رسول الله [ص] فرمائي اسلام په پنځو شيانو بناء دی: شاهدي ادا کول پدې سره چي نشته هيڅ لائق او مستحق د عبادت مګر يو خدای [ج] دي او محمد صلى الله عليه وسلم د هغه را استول شوی رسول دی دلمانځه ادا کول،د زکوٰة ورکول، د روژې نيول، او د بيت الله شريفي حج کول دي هغه چاته چي د لاري د تګ او راتګ توان ولري.

دلمانځه د فرضيت ثبوت دامت په اجماع سره

له درې ګونو دلائلو څخه چي د لمانځه ثبوت ورباندي کېږي د علماؤ اجماع ده ځکه اجماع د علماؤهم پدې دلالت کوي چي علماء پدې اتفاق لري چي په يوه شپه او ورځ کي پنځه وخته لمونځ فرض سوی دی([2]).

د لمانځه د فرضيت تاريخ:

د لمانځه د فرضيت د وخت په هکله زيات نظرونه او مختلف قولونه موجود دي خو ليکن هغه مختار او غوره مفتىٰ بِه قول د فقهي علماؤ په نظر دادی چي لمونځ د (ليلية الاسراء) د معراج په شپه د هجرت څخه پنځه کاله مخکي فرض شوی دی خو

[1] الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ١٢ مخ اکرميه کتابتون پيښور د چاپ کال ١٣٦٩ ه ش
١ وهبه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ٤٩٧ مخ حقانيه پيښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام برا تاریخ پوهان هم پدې نظر دي چې د لمانځه د فرضیت د تاریخ په نبوي حدیثونو همدغه مفتٰی بهِ قول ثابت دی لکه چې حضرت رسول الله [ص] فرمائي:
فرضت الصلوٰة علٰی النبي صلی الله علیه و سلم الصلات لیلة الاسرٰی به خمسین هم نقصت حتٰی جعلت خمساً ثم نوري یا محمد انه لا یبدل القول لدیه و انك بهذا الخمسته خمسین (۲)[1]

حضرت انس [رض] نقل کوي چې فرمائي: په رسول الله [ص] د معراج په شپه پنځوس لمونځونه فرض شول. بیا وروسته کم شول آن تردې چې پنځه لمونځو ته ورسېدل او بیا وویل شول اي محمده [ص] نه تغیر کېږي د خدای [ج] یو قول او تا ته په دغه پنځو لمونځونو د پنځوسو لمونځونو اجر درکول کېږي نو ددغه حدیث د مفهوم څخه معلومېږي چې لمونځ د معراج په شپه فرض سوی دی، لیکن بیا هم علماء پدې هکله مختلف نظرونه لري:

۱- د احنافو علماؤ نظر: د احنافو علماؤ نظر دادی چې لمونځ د معراج په شپه د شنبې په ورځ په اوولسم د روژې یونیم کال د هجرت څخه مخکې فرض سوی.
۲- حافظ ابن هجر [رح]: د حافظ ابن حجر (رح) نظر پدې هکله دادی چې وائي لمونځ په اوه ویشتم د رجب فرض شوی دی او همدغه نظر اکثره علماؤ هم تائید کړی دی چې لمونځ په هر عاقل، بالغ او مسلمان باندې فرض دی نو کله چې واړه هلکان اووه کلنۍ ته ورسېږي(۳). نو دوي باید پدې مامور کړل سي او کله چې لس کلنۍ ته ورسېږي باید پرې ووهل سي بیا هم په یوه شپه او ورځ کې پر یوه مسلمان عاقل بالغ باندې پنځه لمونځونه فرض سوي دي او پدې کې د علماؤ هیڅ خلاف

۲ متفق علیه محمد بن علي شوکائي - نیل الا وطار - لمړی توك ۳۶۱ مخ - دار الجیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشته بلکي غير د هغه فرض سويو لمونځنو څخه نور نه لازمېږي مگر هغه وخت چي يو شخص پخپل ځان باندي نذر کړی وي. نو له دغو پنځو لمونځونو څخه نه کمېږي او نه زياتېږي. ([1])

ځکه په دې اړوند د حضرت معاذ [رض] حديث دی چي کله رسول الله عليه وسلم يمن ته ولېږل او ورته وئې ويل چي (**اخبرهم ان الله تعالى فرض عليهم خمس صلوٰة في كل يوم و ليلته**([2]) يعني ته خبر ورکړه مسلمانانو ته چي په تحقيق سره خدای [ج] په يوه شپه او ورځ کي پر تاسي پنځه وخته لمونځ فرض کړی دی نو د همدغه دليل پر اساس ئي تعين د عدد هم وسو.

۴ وهيه زهيلي ـ فقه اسلامي وادلته لمړی ټوك ۴۹۹ مخ حقانيه پېښور.
۵ امام صنعاني ـ سل الاسلام لمړی ټوك ۱۲۰ مخ بيروت دارالغته ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه دفرضيت حکمتونه

د لمانځه د فرضيت حکمتونه زيات بيان سوي دي چي په مختصر ډول ورته اشاره کوو:

د (شهادتين) د کليمو څخه وروسته په دوهم قدم کي لوي او درونډ مسئوليت لمونځ دی ځکه يو شمېر زيات حديثونه پکښې راغلي دي چي د هغه جملې څخه د حضرت جابر [رض] حديث دی. چي فرمائي: **عن جابر رضي الله تعالٰى عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال بين الرجل و بين الكفرترک الصلوٰة** (١).

<u>ژباړه:</u> حضرت جابر [رض] د رسول الله [ص] څخه روايت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي چي فرق په منځ د يو سړي او په منځ د کفر د هغه سړي د لمانځه پرېښودل دي يعني مطلب دا دی چي د يو شخص د کفر او اسلام تر منځ توپير په لمانځه سره دی. نو بالاخره مفهوم د دغه حديث داسي راځي چي هغه څوك چي لمونځ کوي هغه ته مسلمان ويل کېږي او هغه څوك چي لمونځ ئي پرې ايښی وي ددې حديث څخه ئي کفر ثابتېږي. پر دې سربېره بيا هم د علماؤ نظر پدې رابطه زيات تفاوت لري چي په راتلونکو مطالبو کښې به روښانه شي.

همدارنګه لمونځ د خداي [ج] د نعمتونو د شکر اداء کول دي چي علماؤ ئي زياتي فائدې بيان کړيدي مثلاً لکه اجتماعي ـ شخصي ـ ديني چي په وروستنۍ برخه کښې به ان شاء الله هر يو له دغو فائدو څخه په مفصل ډول سره بيان کړو:

---

١ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ٦١ مخ اکرهيه پېشور د چاپ کال ١٣٦٩ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د لمانځه ديني ګټې:

يو له هغه شمېر فائدو څخه ديني فائدې دي ځکه چي لمونځ د خدای [ج] او بنده تر منځ د نژدې والي او پيوستون اړيکي دي.هغه خوند او لذت چي د خدای[ج] او بنده تر منځ په لمانځه کښې دی، په نورو شيانو کي نشته. همدارنګه د خدای[ج] د ربوبيت اظهار، د ژوندانه چارو سپارل، د رحمتونو امېد او د ديانت لاره ده ځکه چي عبادت کول د کاميابۍ او رسته ګارۍ لاره ده يعني د ګناهونو توئېدل دي. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د ديني فائدې په هکله فرمائي: **[قد افلح المؤمنون الذين هم في صلاتهم خاشعون]** (۱)

ژباړه: په تحقيق سره کامياب او لاره موندونکي دي مؤمنان هغه کسان چي دوی په لمونځونو کښې تواضع او عاجزي کوي.

همدارنګه دديني ګټو څخه د لمانځه په هکله زيات حديثونه بيان شوي دي. د بيلګي په ډول يو حديث ذکر کوو تر څو د مدعٰی اثبات وربانديوسي: **[عن ابي هريره رضي الله تعالٰی عنه قال ـ قال رسول الله صلی الله عليه وسلم ارائتم لو ان نهراء في باب احد کم يغتسل فيه کل يوم خمس مرءاة هل يبقّی من درنه شيء؟ قالو لا يبقّی من درنه شيء قال فکذالك مثل صلاة خمس يمح الله بهن الخطايا]** .(۲)

ژباړه: ايا تاسي خبر ياست که چېرې د يوه سړي په دروازه کښې جاري لښتی روان وي ـ پدې لښتي کښې په يوه شپه او ورځ پنځه ځله غسل کوي ايا کوم چټلي به ددې سړي په وجود کي پاتي سي؟

۱ د المؤمنون سوره لمړی آيت.
۲ متفق عليه ـ الحسين ابن مسعود مشکوٰة المضابيح لمړی ټوك ۶۰ مخ اکرهيه پېشور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهٔ کرامو ورته وویل نه! ددي سړي په وجود کي به هيڅ چټلي پاته نشي. بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: چي همدارنګه پنځه وخته لمونځونه دي، څوك ئې چي ادا کړي نو ددې لمونځ کونکي په وجود کي به چټلي پاتي نسي او ګناهونه به ئي ټول په همدغه لمانځه له منځه ولاړ شي.

بالآخره په نتيجه کي دا خبره معلومه سوه چي د لمانځه د زياتو ګټو څخه يوه د يني ګټه ده چي په همدې ګټې سره ګناهونه له منځه ځي او د خدای[ج] په نزد ددې شخص نوره مرتبه لوړېږي.([1])

۲ ـ د لمانځه شخصي ګټې:

دا چي د لمانځه ګټې د اسلامي فقهي علماؤ زياتی ذکر کړي بلکي ټولو علماؤ هر ډول ګټې ذکر کړي چي د هغې جملې څخه شخصي ګټې دي. د لمانځه په شخصي ګټو سره د خدای [ج] او بنده تر منځ نژدېوالی راځي، څرنګه چي خدای [ج] په دې هکله فرمائي: (**وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون**) ([2]).

ژباړه: ما ندی پيدا کړي پېريانان او انسانان مګر د عبادت لپاره مي پيدا کړي چي دوي عبادت وکړي.

دا چي په لمونځ کولو کي د نفس او ارادې تقويه راځي لمونځ کوونکي ته غيرت پيدا کېږي د خدای [ج] په نزد سره. ددونيا څخه ئي زړه پورته کېږي هغه کومي غوښتني چي د انسان دي که نفساني وي لکه مال. دولت، قدرت، چوکۍ دا ټول د لمانځه په سبب سره د انسان څخه لېري کېږي يعني لمونځ کونکی ددې څخه خلاصېږي د ګمراهي شيطاني وسوسو او غولولو څخه د لمانځه په سبب سره

---

۱ وهبه زحلي ـ فقهي اسلامي وادیته لمړی ټوك ۵۰۰ مخ حقانيه پېښور ـ ب ـ ت.
۲ د الذاريات سوره ۵۶ آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان محفوظ پاته کېږي. همدارنګه په بل ځاي کښې خداي [ج] د لمانځه په هکله فرمائي: واستعينو باالصبر والصلوة و انها لكبيرة الا على الخاشعين ([1]).
يعني تاسي كمك وغواړئ په صبر او لمانځه سره په تحقيق سره دا لمونځ چي دی دا يو لوي او درونډ بار دی مګر نه پر مؤمنانو او مسلمانانو باندي بلکي پر مسلمانانو او مؤمنانو باندي بار او پېټی ندی چي ورسره په تکليف سي ـ بلکي ښنګه چي دوي نور هم خوند اخلي د خدای[ج] په اطاعت سره.
لکه څرنګه چي په لمانځه کي راحت، نفسي او روحي آرامي انسان ته حاصلېږي او د غفلت څخه لېريوالی راځي. همدارنګه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل راغلی چي فرمائي: زما ددنيا له شيانو څخه دوه شيان ډېر خوښ دي چي يو ښځي (خپلي مېرمني) او بل خوشبوي يعني عطري شيان دي او زما لپاره د سترګو يخوالی لمونځ دی، يخوالی د سترګو کنايه ده له اوښکو تويولو څخه. په يو بل حديث کي دي ته هم اشاره شوېده چي که چيري په لمانځه کي د سترګو څخه اوښکي لاړي شي خو غير د اواز پورته کولو څخه وي لمونځ نه فاسدېږي واقعاً چي لمونځ بايد داسي د زړه په حضورسره وشي چي سترګي پکښې يخي شي په همدي هکله په يو بل حديث کي هم دغه عنوان ته اشاره ده لکه په کوم وخت کي به چي په رسول الله صلی الله عليه وسلم خفګان او پرېشاني راغله نو رسول الله صلی الله عليه وسلم به حضرت بلال رضي الله تعالی عنه ته وويل چي خوشحاله کړه موږ په لمانځه سره ای بلاله. همدارنګه د لمانځه لپاره ددين علماؤو زيات تکليفونه ايستلي دي بلکي نوښتي ئي پکښي کړي او زياتي فائدې ورته بيان کړي، مثلاً

١ د البقره سوره آيت ۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه انسانیت ښودل یوه انسان ته دا واقعي خبره ده چي انسانیت او اخلاق انسان ته په لمانځه کي ښودل کېږي ځکه د لمانځه څخه لوي د راز ځاي بل د انسان لپاره نشته ځکه په بل هیڅ داسي عمل کي د خدای [ج] سره دومره په خفې او پټه اندازه سره راز نشته بلکي د لمانځه د ارکانو او شرطونو څخه ئې اقتباس کېږې. همدارنگه د انسان زړه د خدای [ج] سره تړلی وي د خدای[ج] د طرفه ورته هدایت کېږي صحیح او مستقیم لاري ته انسان برابرېږي.

خو ددې حدیث د مضمون په رڼا کي مولانا محمد ذکریا صاحب دهلوي لیکي: وائي لمونځ د خدای [ج] لوی رحمت دی په هر وخت کي چي یو سړی د پرېشانۍ او خفگان سره مخامخ شي نو دا همدغه معنٰی لري چي د خدای [ج] د لوی رحمت سره مخامخ سوی. نو هر چاته چي د خدای [ج] رحمت مخامخ او د لوی خدای [ج] رحمت پرې وشي نو ایا داسړي ته به بیا پرېشاني اوخفگان پاتي وي؟ بلکي نه و رته پاتېږي.

همدارنگه مولانا ذکریا صاحب د حضرت ابو داؤد رضي الله تعالی عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کوي چي په هر هغه وخت کي به چي سخت او شدید باد ولگېدی نو حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم به جماعت (مسجد) ته تشریف یووړ او لمونځ به ئې شروع کړ تر څو چي به باد نه وو بند شوی او د مسجد څخه به نه وتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه د حضرت ابو داؤد رضي الله عنه څخه د یوه حدیث په مضمون کي نقل کېږي ([1])- چي رسول الله صلی الله علیه وسلم لمړنیو پیغمبرانو هم داغه عادت وو چي په کوم وخت کي به پریشاني وربانديي راغله او ورسره مخامخ به سول دوی به هم مسجد ته تلل او هغه خفگان یا پرېشاني به چي پرې راغلې وه هغه به ئي په لمانځه سره لېري کوله.

همدارنگه د خضرت ابن عباس رضی الله تعالی عنه یوه ورځ په سفر روان وو په لاره کي خبر سو چي زوي ئې وفات سوی پر اوښ سپور وو له هغه څخه راکښته سو او دوه رکعته لمونځ ئې وکړ لکه څرنگه چي خدای [ج] ماته امر کړی وو ، کله چي د لمانځه د شخصي گټو اړوند بحث روان دی نو ددې حدیثونو له مضمونو څخه بهتره معلومه سوه چي لموځ دانسان د ټولو امورو لپاره وقار ، سکون او د زړه اطمینان دی ذکر سویو شیانو څخه انسان ته پرې حاصلېږي.

څنگه چي مو پدې اړوند تفصیل ډیر وکړ، ددې ټولو امورو عملي کول ډېر مهم دي بیا هم بعضي مسائل پیدا کېږي د اوسني عصر سره تطبیق کېدای شي. نو په همدې اساس زموږ ددې عنوان بحث ځکه زیات دوام پیدا کړ. ([2])

۳ په ټولنه (اجتماع) کښې د لمانځه گټې:

یوه له هغو گټو څخه چي د لمانځه لپاره علماؤ ذکر کړي هغه په ټولنه کي دي چي آیا لمونځ په ټولنه کي څه اثر لري؟ هغه تاثیرات چي په لمانځه سره مرتب کېږي

---

۱ الخاشعین ـ د الخاشعین صحیح معنٰی داده چي دوی خوند اخیستونکي دي په اطاعت د خدای [ج] سره ـ سفیر میر میتن شرفین لومړی ټوك ۳۳ مخ.

۲شیخ الحدیث مولانا محمد ضیا ـ فضائل اعمال لمړی ټوك ۱۳ مخ صداقت پزطریمان اکاډیمي د چاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه يووالى او ټينګښت د اسلامي عقيدې او د همدې عقيدې تقويه کول د ټولني د خلکو په نفسونو کي.

همدارنګه د اجتماعي يا ټولنيزو چارو تنظيم، تر تيب، د اسلامي عقيدې او فکر يووالى د ټولنيزو اړيکو ټينګښت او يو د بل احوالو څخه ځان خبرول دي. ځکه چي انسان د يوه جسد په مثال سره دى ـ په کوم وخت کي چي د انسان يو اندام مريض شي، ټول جسد د انسان په درد او ناليښت سره وي. بناء په همدې اساس لمونځ هم په ټولنيزو چارو کي زياته همکاري لري لکه څرنګه چي دوکتور وهبه ئې د تعريف په شکل سره بيانوي وائي چي لمونځ د توصل عقد د خداى [ج] او خپل بنده تر منځ راولي، ځکه نو نرم والى د زړه هم انسان ته پيدا کېږي. په کوم وخت کښې چي د زړه د نرم والي آثار پرې مرتب سول نو بياء په همدې اساس په ټولنيزو چارو کي انسان يو له بل سره همکاري، باالآخره په نتيجه کې اسلامي عقيدې او روحيه د ټولني په خلکو کي قوت پيدا کوي.

همداراز د جماعت په لمانځه کي هم زيات ذکر شوي دي چي د هغه د جملې څخه د يوه قوي صفت جوړول او په ټولنه کي د ټولو غړيو په على السويه شکل سره ژوند کول دي د توحيد د کليمي يووالى په عامه چارو کي د ټولني د غړيو په شرعي چارو کښې د امير په پيروي ازموينه ده په هغو چارو کي چي په هغه سره خداى [ج] خوښ وي او هغه اساسي عمده هدفچي د خداى[ج] د رضا سبب ګرځېدلي وي([1])

لکه څرنګه چي مسلمانان په همدې نښه او علامه سره پېژندل کېږي او ددوى تر منځ اړيکي، بلکي معرفت او پېژندګلوى راځي يو د بل د معاملاتو څخه استفاده کوي او د

١ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړى ټوك ٥٠١ مخ حقانيه پېښور ب ـ ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښو اخلاقو څخه ئې عبرت او پند اخلي د بې وزلو مسکینانو د احوال څخه ځان خبروي. (۱)

نو بنا په همدې اساس د مسجد تاءسیس د همدغه ډول ګټو څخه دی، یعني د مسجد جوړول او تاءسیس هم پدې هدف سره سوی چي مسلمانان یو دبل د امورو څخه ځانونه خبر کړي او شرعي چاري پکښې اجراء سي لکه لمونځ په جماعت سره دعوت او تبلیغ ـ امر باالمعروف او نهي عن المنکر، د قرآن کریم احکام پکښې بیان سي هغه شرعي خلاوي او نقصانونه چي په خلکو کي وي هدایت ورته ورکړل شي تر څو هغه اصلاح کړي.

همدارنګه پدې هکله زیات حدیثونه بیان شوي چي د هغو څخه د یوه حدیث مضمون را اخلو چي حضرت پیغمبر [ص] فرمائي: (یو مؤمن د بل مؤمن لپاره داسي مثال لري لکه ټولني او یا کورونه چي بعضي ئي بعضي نور تقویه کوي او یو له بل سره تړل سوي وي او یو پر بل محکم وي.)

باالاخره دې نتیجې ته سره رسېږو چي په ټولو اعمالو کي یوازي او یوازي لمونځ دي چي د ټولني په خلکو کي زیات اثر لري.([2])

همدارنګه مولانا محمد زکریا دهلوي صاحب په خپل کتاب فضائل اعمال کي د یوه حدیث مضمون د شمارې په طرز سره لیکي او د لمانځه ټولنیزي ګټي داسي بانوي:

۱- لمونځ د کفر او اسلام تر منځ یوه پرده ده.

۲- لمونځ د مسلمان علامه یا نښه ده.

---

۱ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۱ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲ لومړنی مرجع لومړی ټوک ۵۰۱ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- لمونځ شیطان له منځه لېري کوي او انسان د شیطان څخه خلاصوي.
۴- لمونځ د مؤمن نور دی.
۵- لمونځ بهترین جهاد دی.
۶- په هغه وخت کي چي انسان په لمانځه کښې داخل سي خدای[ج] هغه ته زیات متوجه وي.
۷- په هغه وخت کي چي یو انسان لمونځ وکړي او وروسته د لمانځه څخه د خدای [ج] څخه خپل حاجت وغواړي خدای [ج] ئي هغه حاجت پوره کوي.
۸- خدای [ج] د سجدې ځایونه (اندامون) له اوره په امان کړیدي.
۹- په هغه وخت کي چي یو افت د آسمانه څخه راکښته سي خدای (ج) لمونځ کونکی ځیني ساتي، او پر دې سربېره نوري ګټې ئې هم زیاتي دي چي پخپل وار سره علماؤ بیان کړي، کېداي سي دا کفایت وکړي او د پوهني علاقه لرونکیو لپاره د خستګۍ سبب ونه ګرځي. ([1])

دلمانځه د تارک (پرېښودونکي) حکم

لمونځ په چا فرض دی: د لمانځه پرېښودونکي لپاره په قرآن کریم او نبوي صلي الله علیه وسلم حدیثونه او اسلامي فقه کي زیات مفصل او مشرح احکام او عذابونه بیان سویدي.

۱ مولانا محمد زکریا دهلوي فضائل الاعمال لومړی توك ۲۶-۲۷ مخونه صداقت پرنتز پیمان اکاډمي پېښور دچاپ کال ۱۹۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول ضرور داده چي معلومه کړو ترڅو مستحق ددې فریضې څوك دی او لمونځ په چا فرض سوی دی چي په نتیجه کي دا حکم په یوه سړي وکړو چي آیا دا شخص د لمانځه پرېښودونکی دی او که نه؟

دا خو یو روښانه حقیقت دی او پدې دعلماؤ اتفاق سوی دی چي لمونځ په عاقل ـ بالغ ـ مسلمان ـ طاهر (یعني دحیض، نفاس څخه به خلاص وي او بې هوشه به هم نه وي) پدې نوع خلکو لمونځ فرض سوې ځکه چي لمونځ یو بدني عبادت دی چي نیابت نه قبلوي نه صحیح کېږي چي یو شخص د بل شخص لمونځ اداء کړي.([1])

همدارنګه استاد شیخ سید سابق [رح] پدې هکله په خپل کتاب فقه السنة کښې لیکلي او یو حدیث د نیل الاوطار څخه په لاندینیو الفاظو نقل کوي:

عن عائشة رضي الله تعالی عنها عن النبي صلی الله علیه وسلم قال: (رفع القلم عن ثلاث ـ عن النائم حتّی استقظ، و عن الصبي حتّی یحتلم و عن المجنون حتّی یعقل. (رواه احمد واصحاب السنن والحاکم.)(۲)

ژباړه: د حضرت عائشې رضي الله تعالی عنها څخه روایت سویدی وائي چي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي چي قلم له دریو کسانو څخه پورته سوی ۱ـ ویده سړی تر څو بیداره سوی نه وي ۲ـ وړوکی هلك تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلی ۳ـ لېوني تر څو چي جوړ سوی نه وي. (رفع القلم) کنایه د عدم مکلفیت څخه ده ددې حدیث څخه بهتره معلومېږي چي لمونځ په ټولو مسلمانانو فرض سوی مګر نه هغه کسان چي د پورتني حدیث ورڅخه استثناء کړې او یا مثلاً د فقهي فروعو ترې استثناء کړې لکه صاحب العذره، حیض، نفاس او داسي نور.

---

۱ دوکتور وهبه زحلي فقه اسلامي وادیته لومړی ټوك ۵۰۲ مخ حقانیه پېښور ب ـ ت.
۲محمد بن علي شوکافي نیل الاوطار لومړی ټوك ۳۷۸ مخ دارالجلیل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته یاد شوي کسانو ته د موجوده عذر په اساس مکلفیت نه ورته متوجه کېږي.
خو ددې څخه علاوه په ټولو مسلمانانو لمونځ فرض سوی دی غیر له فرق څخه او د لمانځه پرېښودونکي ته خداي [ج] لوي او عظیم عذاب بیان کړی دی چي په راتلونکي مطلب کي به ان شاء الله په مفصله توګه بیان شي. لومړی مو دا یاد کړل چي آیا د لمانځه د فرضیت حکم چاته متوجه او مخاطب پرې څوك دی.
غواړو چي په هغه موضوع سره بحث وکړو چي د لمانځه پرېښودونکی د فقهي علماؤ له نظره څه حکم لري. دا خبره د اسلامي فقهي علماؤ ثابته کړې او د علماؤ اتفاق (اجماع)پرې شوي چي څوك د فرضیت د لمانځه څخه منکر سي نوموړی شخص کافر او مرتد ګڼل کېږي. ځکه ددې په خاطر چي د لمانځه فرضیت په قطعي دلائلو لکه قرآن ـ سنت ـ اجماع ثابت سوي بلکي هغه څوك ئې چي د سستۍ یا اهانت له وجهي پرېږدي ذکر سوی شخص فاسق ګڼل کېږي او پرېښودونکي د لامنځه د نیوي او اخروي عذابونه واجبوي هر چي اخروي عذابونه دي لکه پدي اړوند چي خدای [ج] فرمائي: (ماسلککم في سقر؟ قالو الم نك من المصلين) ([1])
ژباړه: وبه وائي منکران د مؤمنانو په ځواب کي چي نه وو موږ په دُنیا کي له لمونځ کونکیو څخه. همدارنګه خدای [ج] د لمانځه د پرېښودونکي لپاره په بل آیت کي داسي عذاب بیان کړی دی (فويل اللمصلين الذين هم عن صلوتهم ساهون)([2])
یعني پس هلاکت کنده ددوزخ یا خرابي لپاره د لمونځ کوونکي هغه کسان چي دوي دخپل لمانځه څخه غافله او بې خبره وي. (په خپلو اوقاتو او ادابو سره ئې نه

---

۱ د المدثر سوره ۴۳ آیت.
۲ د الماعون سوره ۵-۴ ایتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اداء کوي) همدارنګه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم د لمانځه د پرېښودونکي په هکله د یوه حدیث په مضمون کي پداسي الفاظو سره عذاب بیان کړی: حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرمائي! ځوك چي په قصد سره لمونځ پرېږدي د خدای [ج] او رسول الله صلی الله علیه وسلم د زمې ځخه خلاص شو.

په همدې ډول د لمانځه د پرېښودونکي اړوند یو شمېر احادیث را اخلو تر څو موضوع ښه روښانه شي:

۱- عن جابر رضی الله تعالی عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: (بین الرجل و بین الکفر ترك الصلوٰة) ([1])

ژباړه: حضرت جابر رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم ځخه روایت کوي وائي چي د یوه سړي او دهغه د کفر تر منځ فرق په لمانځه سره دی یعني دمسلمان او کافر تر منځ فرق لمونځ دی. ددې حدیث ځخه په صراحت سره استنباطېږي چي ځوك لمونځ نه کوي هغه کافر ګڼل کېږي.

۲ ـ قال محمد بن نصر المروزي سمعت اسحاق یقول: صح عن النبي صلی الله علیه وسلم (ان تارك الصلاة کافر.) ([2])

ژباړه: محمد د نصرمروزي زوی وائي چي ما د اسحاق ځخه اوریدلي دي چي ددې حدیث صحت د رسول الله صلی الله وسلم ځخه سوی چي فرمائي (پرېښودونکی د لمانځه کافر دی).

همدارنګه شیخ سید سابق په خپل کتاب فقه السنة کي لیکلي چي: زیات اهل علم پدې نظر دي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر ځخه حتٰی تر دې

---

۱ الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوك ۶۱ مخ ـ اکرمیه پېښور د چاپ کال ۱۳۶۹ ه ش.
۲ محمد بن علي شوکاني ـ نیل الاوطار ـ لومړی ټوك، ۳۷۱ مخ ـ دارالجمل بیروت د چاپ کال ۱۹۷۳ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوري چي وخت ئي هم تير شي نو نوموړی د حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم په نزد سره کافر ګڼل کیږي. همدارنګه شیخ سید سابق زیاتوي چي زه د چا په مخالفت نه یم پوه سوی، د صحابه کرامو څخه نوموړی زیاتوي چي منذري په ترغیب الترهیب کي لیکلي چي یوه ډله له وروستنیو صحابه کرامو څخه پدې نظر دي چي څوك لمونځ په قصد سره پریږدي ترڅو ټول وخت د لمانځه تیر شي دا شخص کافر ګڼل کیږي. ددې شمېرې صحابه وو څخه عمر بن خطاب ـ عبدالله ابن مسعود ـ عبدالله ابن عباس ـ معاذ بن جمل ـ جابر بن عبدالله دي.[1] خود فقهي علماؤ د شمېرې څخه احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه ـ عبدالله بن مبارك نخعي ـ حکم بن عتبه ـ ابو داؤد الطیالسي او داسي نور هم شته چي دا نظریه ئې نوره هم ټینګه کړې او فتوی ئې پرې ورکړې چي دلمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر دی. بلکي نور احادیث هم پدې هکله زیات ذکر شوي دیچي د هغوي له دلالت څخه هم دا معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کیږي.[2]

همدارنګه کوم وخت چي موږ دا حدیثونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره مرتد یا کافر ګڼل کیږي، نو ضرور خبره داده چي آیا وژل د ذکر سوي شخص څه حکم لري؟ که چیري دا پرېښودونکی د لمانځه په قصد سره څوك ووژني؟ یو شمیر علماء د بعضي حدیثونو د ښودني په اساس سره د لمانځه پرېښودونکی وژل په قصد سره جوازورکړی که څه هم د مذهبونو په هکله به ان شاالله په راتلونکي کي په د هر مذهب د عمل سره سم دا مسائل ټول وڅېړل شي خو

---

۱ سید سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.
۲ شیخ سابق (رح) فقه السنته لومړی ټوك ـ ۹۲ مخ ـ دارالفکر ـ د چاپ کال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا هم د هغي شمېرې حديثونو څخه يو تعداد پدې ځاي کي د مثال په توګه ذکر کوو تر څو ددې مسئلې نتيجه صحيح او مثبته معلومه شي چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او يا مرتد ګڼل کېږي.

اوس غواړو چي يو تعداد هغه حديثونه ذکر کړو چي د لمانځه د پرېښودونکي وژل فقهي علماؤ واجب ګڼلي.

١ـ عن ابن عباس رضي الله تعالى عنه ـ عن النبي صلى الله عليه و سلم قال: (عرى الاسلام و قواعد الدين ثلاثة: عليهن اسس الاسلام من ترك واحدة منهن فهو بها كافرحلال دم: شهادة ان لا اله الا الله و صلوة مكتوبته و صوم رمضان رواه ابو يعلي باسناد حسن و في روايته اخرى (من ترك منهن واحدة بالله كافر لا يقبل منه صرف و لا عدل([1]). و قد حل دمه و ماله)

ژباړه: حضرت ابن عباس [رض] د حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل کوي: وائي چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمائي: د اسلام غوټي او ددين قاعدې درې شيان دي چي په همدې غوټو او قاعدو سره اسلام بناء سوی دی. څوك چي يو له دې قواعدو او بناؤ څخه پرېږدي همدغه شخص کافر ګڼل کېږي او د ويني تويول ئې حلال دي. هغه قواعد او بناؤې عبارت دي له:

١. شاهدي ورکول پدې چي نشته هيڅ معبود په حقه مګر يو خدای [ج] دی.

٢. فرض شوی لمونځ دی.

٣. روژه نيول دي. او په بل روايت کي راغلي څوك چي يو له دې دريو شيانو څخه پرېږدي ذکر شوی شخص په خدای [ج] سره کافر دی.

---

١ صرف والعدل: قبول به نشي ترې فرضونه او نفلونه ئي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي پدې حديث کښې درې شيان ذکر شوي يو د هغه شمېرې څخه لمونځ دی. څرنګه چي ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي همدارنګه ذکر شوی حديث د هغه تعداد علماؤ دليل دی چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر وائي نو بناءً ددې حديث په دليل سره د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي. همدارنګه پدې مورد بل حديث هم راغلی چي په همدغه مدعي د ثبوت دليل دی.

٢ــ عن ابي سعيد قال ــ بعث علّى وهو باليمن ــ الي النبي صلى الله عليه وسلم بذهبية [1] فقسمهاــ بين اربعته فقال يا رسول اتق الله ــ فقال (و يلك او لست احق اهل الارض ان يتقّى الله؟). و لى الرجل قال خالد بن وليد يا رسول الله الا اضرب عنقه ؟ فقال لا له ان يكون يصلى. فقال خالد و كم من رجل ـ يقول بلسانه ما ليس في قلبه فقال النبي صلى الله عليه وسلم (اني لم اومر ان انعقب [2] عن قلوب الناس ولا اشق بطونهم (مختصر من حديث البخاري ومسلم) [3]

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه روايت کړی وائي حضرت علي [رض] د رزو (طلا) يو ټوټه رسول الله [ص] ته راولېږله په هغه وخت کي چي نوموړی صحابي [رض] په يمن کښې وو بيا حضرت رسول الله [ص] د څلورو نفرو تر منځ تقسيم کړه، يو سړی ددوي څخه پورته شو وئي ويل: ای د خداي (ج) رسوله [ص] د خدای (ج) څخه وېرېږه. رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وويل: (هلاکت دي وي تا لره آيا زه نه يم ډېر اولــی او احق په اهل د ځمکي کښې د خدای (ج) څخه وېرېدونکی بيا دا شخص ولاړ سو د ځاي څخه ئي حرکت وکړ ـ خالد بن

١ ذهبيته ـ د زرو ټوټه (طلا) چي مذکر او مؤنث دواړه راځي او جمع ئي اذهاب ـ ذهوب ـ ذهبان هم راتلای شي. ېؤس معلوف المنجد فى اللغة ــ لومړی ټوك، ٢٤٠ مخ ـ چاپخانه معراج، د چاپ کال ١٣٦٧ ه.
٢ اثقب: سوچه او پاك.
٣ محمد بي علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ اومړی ټوك، ٣٦٧ مخ، دارالجيل بيروت ـ د چاپ کال ١٩٧٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولید رسول الله [ص] ته وویل: آیا زه ددې سړي سر پرې نکړم؟ رسول الله [ص] په ځواب کښې ورته وویل نه! (ښائي دا شخص لمونځ کونکی وي) بیا حضرت خالد بن ولید رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وویل: ډېر خلك دي چې دوی په ژبه یو شی وائي او په زړونو کښې ئې هغه شی نه وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې ورته وویل: زه نه یم ماءمور سوی چې د خلکو ګېډې پرې ځیرې کړم او له زړونو څخه ئې چرك وباسم.

دا حدیث پدې سره دلیل دی چې لمونځ منع کونکی دی د انسان د وژلو څخه خو وژل ئې جواز نلري ځکه مانع د دې شخص د وژلو لمونځ وګرځېده او بل دلیل پدې سره دی چې د لمانځه پرېښودونکی واجب القتل دی باید ووژل سي. کېدای سي پدې هکله همدغه اندازه تحقیق کفایت وکړي او د فقهي اسلامي علماؤ نظرونه پکښې په مفصل او مشرح توګه بیان کړو چې ایا دوي په خپل منځ کې پدې هکله څه نظر لري؟ هغه داچې د لومړنیو حدیثونو څخه دا معلومېږي چې د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره غیر له عذر څخه کافر ګڼل کېږي وژل ئې جواز لري بلکه کومه ګناه هم پکښې نشته لکن بیا هم علماء پدې هکله ځانګړي نظـــــرونــــــــه لـــــــري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي فقهي د علماؤ نظرونه د لمانځه د پرېښودونکي په هکله

لکه څرنګه مو چي لومړی حدیثونه او آیاتونه ذکر کړل چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره په صریح ډول سره د هغه کفر ثابتېږي او د لمانځه پرېښودونکي (قتل) یعني وژل ئي جواز لري او بلکي واجب القتل دی.

لکن بیا هم ځیني علماء یا مذهبونه پدې سره توافق نلري ځکه چي دوي د خپلو استنباط شویو دلائلو سره استناد کوي. نو غواړو د علماؤ مناظرې یا اختلاف د نظر چي پدې هکله منځ ته راغلی دي په مفصله توګه بیان کړو:

١- د حضرت امام اعظم ابوحنیفه [رح] مذهب:

پدې هکله امام صاحب وائي چي د لمانځۀ پرېښودونکی د سستۍ او تکاسل له وجهي څخه فاسق ګڼل کېږي. ددې شخص لپاره ضرور ده چي بندې کړل شي او ښه ټينګ وتړکول شي، حتی چي وینی ترې رواني شي او لمونځ بیرته شروع کړي او توبه وباسي که چېري بالفرض لمونځ ونکړي او توبه هم ونه باسي په حبس یا بندیخانه کښې دې واچول شي تر څوچي په همدې حبس کي مړ شي. خو د روژې پرېښودونکی هم پدې شان حکم لري او هر چي ثبوت د کفر او یا د وژلو صورت دی لکه څرنګه چي مخکی هم ورته اشاره وسوه چي د لمانځه پرېښودونکی په قصد سره کافر او مرتد ګڼل کېږي. بلکي واجب القتل دی.

که چېري د سستۍ له کبله لمونځ یا روژه پرېږدي کافر نه ورته ویل کېږي تر څو چي صریح انکار ترې ونکړي، یا مثلاً په سپکه سترګه ورته ونه ګوري چي په همدې ډول د لمانځه پرېښودل او یا د روژې خوړل بغیر د عذر څخه دی. ځکه د امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب [رح] دلیل پدې اړوند دا حدیث دی(لا يحل دم امرئ مسلم الا باحدي ثلاث- الثيب الزاني والنفس بالنفس والتاك لدينة المفارق بالجماعة) ([1])

ژباړه: حلال ندی د مسلمان دويني تويول مگرد دريو عملونو په تر سره کولو:

۱- سپين ږيری زاني.

۲- د مسلمان په وژلو سره.

۳- د مسلمانانو د ټولني څخه جلا کېدل.

ددې حديث د مفهوم څخه معلومېږي چي وژل او قتل ئې جواز نلري.

همدارنگه د امام صاحب نظر چي يو لمونځ کونکي ته د لمونځ کونکي لقب ورکول کېږي په څلورو شرطونو حکم کېږي:

۱- لمونځ کول په خپل وخت سره.

۲- اذان کول په خپل وخت سره.

۳- لمونځ کول په جماعت سره.

۴- سجده د تلاوت کول په وخت د اورېدلو د ايت د سجدې کښي.

۲. د امام احمد بن حنبل مذهب

د حضرت امام احمد بن حنبل مذهب د لمانځه پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي قوي او غوره قول دی. ([۲])

اول: مسئله دکفر: د نوموړي امام په مذهب کافر گڼل کېږي.دوهم: مسئله د قتل يا وژل د لمانځه پرېښودونکي په قصد سره: نوموړی وائي چي د لمانځه

۱ محمد بن علي شوکاني ـ نيل الاوطار ـ لومړی ټوک ۳۷۰ مخ دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳.
۲ وهبه زحلي ـ فقه اسلامي وادلته لومړی ټوک ۵۰۳ مخ حقانيه پېښور ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښودونکی باید ووژل شي بلکي دا وژل ئي په نسبت د کفر سره دي ځکه چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي، نو بناء په همدې اساس باید ووژل شي ځکه چي دا شخص کافر او یا مرتد دی د کافر او مرتد دواړو وژل جواز لري او بلکي واجب القتل دي.

بناء په همدې اساس د وژلو دلیل ئي خدای [ج] فرمائي: (فاذا انسلخ الشهر الحرم فا قتلوا المشرکین حیث وجدتموهم و خذوهم واحصروهم واقعدوالهم کل مرصد فان تابو واقاموا الصلوٰة و اتوالذکوٰة فخلو سبیلهم ان الله غفور الرحیم) –([1])

ژباړه: هغه وخت کښې چي تېري سوي میاشتي د حرام نو پس تاسي ووژني مشرکان په هر هغه ځاي کښې چي تاسي پیدا کړل او وېې نیسۍ او کلابند (محاصره) ئي کړۍ کړۍ او وتړۍ هر ځاي د ګرځېدو ددوي که ئي چېري توبه وایستله او لمونځ ئي قائم کړ او زکات ئي ورکړ نو بیا دوي پرېږدۍ په تحقیق سره خداي[ج] ډېر مغفرت کوونکی او مهربانه دی.

ددې آیت څخه په صریح ډول سره معلومه سوه چي څوک لمونځ پرېږدي هغه ته (خلی) یعني د خلاصون لاره نشته او په هغه خپل سابقني حال سره پاتي کېږي چي هغه د وینې تویولو روا والی دی. همدارنګه پدې اړوند یو حدیث را اخلو: (بین الرجل و بین الکفر ترك الصلوٰة)

ژباړه: حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: د یو شخص د اسلام او کفر تر منځ توپیر لمونځ دی. همدارنګه بل حدیث د حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم دی چي فرمائي: (العهد الذي بیننا و بینکم الصلوٰة فمن ترکها فقدکفر) ([2])

١د التوبه سوره – الآیت ٥
٢ محمد بن علي شوکاني – نیل الاوطار لومړی ټوك٣٧٢ مخ – دار الجیل بیروت د چاپ کال ١٩٧٣م .
٣شیخ سید سابق – فقه اسنة – لومړی ټوك ٨٢ مخ – دارالفکر د چاپ کال ١٤٠٣ ځلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هغه عهد او هغه نښه چي د مسلمانانو او کفارو تر منځ ده هغه لمونځ دی.
هر څوک چي لمونځ پرېږدي هغه شخص کافر ګڼل کېږي. همدارنګه زيات دلائل امام احمد بن حنبل پدې هکله ذکر کړی چي ځيني دلائل د مدعٰی د ثبوت لپاره دي او ځيني نور ئې د تقوٰی او تائيد لپاره دي لکن د يادوني وړ داهم ده څرنګه چي شيخ سيد سابق [رح] په خپل کتاب فقه السنة کښې د امام شافعي [رح] او امام احمد بن حنبل [رح] تر منځ مناظره نقل کړي هغه مناظره ددوي تر منځ په مذهبي او مسلکي دلائلو بناء ده (امام شافعي [رح] وويل ای احمده ايا ته دا خبره کوې چي د لمانځه پرېښودونکی کافر ګڼل کېږي؟ ده په ځواب کي ورته وويل چي بلې! هو کافر ګڼل کېږي بيا امام شافعي [رح] ورته وويل چي ولي مسلمان ورته وائي؟ امام احمد بن حنبل [رح] ورته وويل دا ځکه چي لمونځ کوي بيا امام شافعي ورته وويل چي د کافر لمونځ خونه صحيح کېږي ددې په ځواب کي امام احمد بن حنبل ساکت او چوپ پاته سو.
بنا په همدې سره هر يو مذهبي او فقهي عالم د خپل ځان سره يو شمېر دلائل لري تر څو د جانب مقابل ځواب پري وويلای شي ([1]).

٣) د حضرت امام شافعي [رح] او امام مالک [رح] مذهبونه د لمانځه د پريښودونکي په هکله:

امام شافعي اوامام مالك [رح] د لمانځه د پرېښودونکي په هکله داسي نظر لري چي د لمانځه پرېښودونکی ته کافر او مرتد نه ويل کېږي او په وژلو کښې ئې دوي هم موافق دي خو د حد جاري کولو په نامه سره وژل کېږي د کفر اصطلاح نه ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېږي- نور يو ډول تعذيب دي ورته ورکړل شي د نورو حدونو په شان سره لکه د حد زنا يا غلا تعذيب البته دا احکام ئې په ژوند پوري تړلي دي. بلکي يو نوع احکام نور هم سته چي هغه وروسته له مرګ څخه پري اجراء کېږي.

نومورې علماء وائي چي وروسته له مرګ څخه دي غسل ورته ورکړل شي او جنازې لمونځ دي پري اداء کړل شي. د مسلمانانو په شکل دي د هغوي په مقبره کي ښخ کړل شي – اما کومه خبره چي د وخت ورکولو ده، ځيني علماء وائي چي وخت دي ورته ورکړل شي تر څو دا شخص توبه وباسي لکه مرتد شخص ته چي وخت ورکول کېږي ترڅو دا مرتد شخص توبه وباسي خو د وخت ورکولو مسئله تر څو چي توبه وباسي د امام شافعي [رح] بلکي د ټولو جمهورو علماؤ په مذهب مستحب او نېك کار دى، او هر چي مرتد ته وخت ورکول کېږي هغه واجب دي بايد ضرور وخت ورته ورکړل شي – او توبه وباسي تر څو د اور د سخت عذاب څخه خلاص شي دليل ددې علماؤ پدې ذکر شوي حکم کښې چي د لمانځه پرېښودونکى کافر نه ګڼل کېږي:

لمړى – د قرآنکريم دا آيت دى لکه چي خداي [ج] فرمائي: ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذالك لمن يشاء ([1]). ژباړه: په تحقيق سره خداى [ج] مغفرت نه کوي هغه چاته چي شريك ئې نيولى وي د خداى [ج] سره او مغفرت کوي ماسوٰى د شرك څخه هغه چاته چي خوښه او رضا ئې شي.

دوهم – حديث: همدارنګه يو شمېر حديثونه پدې هکله نقل شوي چي د هغه جملې څخه د مثال په ډول ذکر کوو:

1د النساء سوره – ۱۱۶ آية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابي هريره رضى الله تعالى عنه څخه روايت شوى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: (ان اول ما يحاسب به البعيد يوم القيامة الصلاة المكتوبته فان اتمها الا نقيل: انظرواهل له من تطوع؟ فان له من تطوع اكملت الفريضة من تطوعه الم يفعل سائر الاعمال المفروضته مثل ذالك) – رواه احمد وانسائي و ابو داؤد و ابن ماجة –([1]).

ژباړه: د حضرت ابي هريره رضي الله تعالى عنه څخه روايت شوى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: اول هغه څه چي په ورځ د قيامت د خداى [ج] له طرفه د خپل بنده سره محاسبه کېږي هغه لمونځ دى که چېري پوره کړى وي او که ئې نوي پوره کړي نو وبه ويل شي تاسي وګورى آيا ددې سړي د نېکو عملونو يعني نفلونو څخه کوم شى شته که چېري ئې نفلونه درلودل هغه فرضونه پرې پوره کوي وروسته نور عملونه هم پدې د ستور سره اجراء کېږي لکه د لمانځه صورت چي وښودل شوه.

د حضرت امام شافعي او امام مالك رحمهماالله استدلال د قرآنکريم او نبوي حديثونو څخه پدې هکله دي چي د لمانځه پرېښودونکى کافر نه ګڼل کېږي – د ياد شوي حديث څخه داهم معلومېږي چي د لمانځه پرېښودونکي عقيده صحيح ده ليکن بياهم ياد شوي علماء (امام شافعي او امام مالك) يې هغه وخت کافر ګڼي چي په قصد سره د لمانځه د فرضيت څخه منکره شي هغه لومړني حديثونه د لمانځه پرېښودونکى په کفر مرتد کېدلواو يا خو د وژلو وجوب ترې اخيستل کېږي څرنګه چي حنابله وو – علماؤ هم په هغه سره استدلال کړيدى. ذکر شوي علماء دا حديث په هغه شخص سره حمل کوي چي د لمانځه پرېښودونکي دغه د

١. محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – لومړى ټوك ٣٧۴ مخ – دار الجميل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پرېښودل حلال وګڼي او یا خو ئې په هغه شخص حمل کوي چې د کومې جزاء مستحق ګرځېدلی وي چې عبارت له وژلو څخه ده ([1]).

۴- د امام شوکاني رحمت الله تعالی علیه نظر:

همدارنګه د اسلامي فقهي د جیدو او برجسته علماؤ څخه امام شوکاني رحمت الله علیه دی چې نوموړی عالم د پرېښودونکي یا (تارك الصلوٰة) په هکله خپل نظر داسې څرګندوي: وائي چې حقه او صحیح خبره داده چې پرېښودونکی د لمانځه کافر دی بایدووژل شي چې زیاته برخه د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب تائید کوي ځکه چې کفر ددې شخص د شفاعت او مغفرت منع کونکی نشي ګرځېدلای، ځکه چې کفر پخپل ذات کښې زیات قسمونه لري. نو بناء په همدې اساس سره پدې خبره سره ئې هغه نورو علماؤ ته په ضمني توګه ځواب ورکړ چې دوي وائې چې دا شخص د شفاعت او مغفرت مستحق نشي ګرځېدلاي. نوموړي په ځواب کښې ورته وویل چې داسې هم نده چې بالکل ددې شخص ته مغفرت ونه شي او یا خو ئې شفاعت قبول نشي.

مثلاً لکه کفر د اهل د قبلې په سبب د بعضې ګناهونو سره حال دا چې بیا هم کېدای شي چې دوی ته مغفرت او مستحق د شفاعت وګرځي خو سره ددې چې خدای [ج] په کفر سره هم مسمیٰ کړي.

تر ټولو ضروري خبره چې د یادوني وړ ښکارېږي هغه داده چې د لمانځه د پرېښودونکي وژل به څه ډول وي چې پدې هکله دوه مذهبونه وجود لـــــــري:

---

۳ وهبه زحلي- فقه اسلامي وادلته – لومړي ټوك ۵۰۴ مخ حقانیه پېښور- ب، ت، ث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهورو علماء پدې هکله وائي د لمانځه پريښودونکی (تارك الصلاة) سر بايد په توره ووهل شي او سر دي پرې غوڅ کړل شي البته که چيري ئې توبه نه وي ايستلې.

۲- د احنافو مذهب: د احنافو علماؤ نظر دادی چې د جمهورو علماؤ سره غالباً موافق ندی ځکه چې احناف وائي چې پدې شکل سره نه وژل کېږي لکه څرنگه چې د جمهورو علماؤ نظر دی بلکي احناف وائي دی دي ووهل شي او په بندي خانه کښې دي واچول شي تر څو چې په بنديخانه کښې مړ شي. ځکه دوی زياتوي چې تر ټولو ښه او غوره طريقه د وژلو ئې بنديخانه ده.([1])

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۸۲مخ – دارالفکر د چاپ کال ۱۴۰۳ه ق، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم فصل

په لمانځه کښې د امامت حکمونه

امامت په لغت کښې: امامت په اصل کښې دامام د لفظ مصدر دی چي د عامي سرپرستۍ په معنٰی سره راځي.

امام په اصطلاح کښې هر هغه شخص ته ويل کېږي چي اقتداء او متابعت ئې په ټولو امورو کښې کېږي.

لکه څرنګه چي خداي [ج] فرمائي: (**و جعلنا منهم ائمة يهتدون بامرنا**) ژباړه: موږ ګرځولي له دوي (مؤمنانو) څخه امامان چي دوي لاره موندونکي دي زموږ په امر سره.([1]) همدارنګه د امام لفظ د اهل لغت له نظره عام دی، نارينه، ښځينه دواړو ته شاملېږي چي جمع ئې ائيمة راځي يعني هغه څوك چي اتمام او د امر پوره والی پرې راغلی وي - او يا داچي هغه چاته ويل کېږي چي اقتداء ورپسي شوې وي.

او يا دا چي امامت هغه روښانه او واضح لاري ته ويل کېږي چي لکه د کوټې د تهداب کرښه په سپينه چونه واچوله شي او پرهغه باندي نقشه رسم شي.([2])

ليکن دغه کوم تحقيق چي وشو دا په عام سطحه دی بلکي يوې ډول ته ئې هم ندی ځانګړی شوی خو زموږ چي پدې ځاي کښې مطلب دې هغه د لمانځه امامت دی.

د امامت اقسام: امامت په دوه ډوله دی:

١- امامت (کبرٰی) يعني لوي امامت (امارة يا د هيواد رهبري).

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ١٧٣مخ- حقانيه پېښور ب – ت.
[2] يوئس معلوف المنجد في اللغة – لومړی ټوك – ١٧مخ – معراج مکتبه – د چاپ کال ١٣٦٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- امامت (صغرٰی) یعني وړوکی امامت (د لمانځه امامت).

امامت (کبرٰی) یعني لوي امامت: په اصطلاح کښې په عامه توګه د یوه هیواد په خلکو تصرف او قوت لاسته راوړل چي هدف د تصرف څخه اطاعت دي او هدف د قوې څخه په دیني او دنیوي امورو (چارو) کښې سرپرستي کول دي ([1]).

همدارنګه امامت د حضرت پیغمبر [ص] څخه نیابت دی. په همدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکلي:

(الامامة موضوعة لخلافة النبوة في مراقبت الدين وسياسة الدنيا) ژباړه: امامت قائم مقام ګرځېدل دانبیاؤ علیهم الصلوٰة و سلام دي ددین په ساتلو او د دنیا په سیاست کښې.

لکه څرنګه چي د امامت کبرٰی لپاره مو اصطلاحي تعریف ذکر کړ نو بناء په همدې اساس ضرور ده چي د امامت کبرٰی حکم بیان کړو.

نو بناء په همدې اساس د ټولو علماؤ په اتفاق (اجماع) سره د امیر تعینول په یوه مملکت کښې واجبي او شرعي امر دی ځکه په یوه دولت کښې چي یو تعداد خلك ژوند کوي نو د هغه لپاره ضرور او واجب ده چي امیر ورته تعین کړل شي، تر څو د دوي خپل منځي اختلافات په اصولي توګه حل شي. همدغه راز د خلکو تر منځ د امیر ټاکل د هغه هېواد د خلکو شرعي وجیبه ده.

خو لیکن بیا هم ځیني شرطونه ددغه نوع امامت لپاره د اسلامي فقهي علماؤ بیان کړي- چي دا شرطونه شیخ الفقهاء علاء والدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کې داسي بیانوي:

[1] وهبه زحلي - فقه اسلامي وادلة – لومړی ټوك – ۱۷۴مخ- حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه هېواد لپاره د امیر ته ټاکلو کښې لاندې شرطونه ضروري ګڼل کېږي.

۱ شرط دادی چې امیر به مسلمان وي.

۲ شرط دادی چې امیر به اصیل (حر) وي.

۳ شرط دادی چې امیر به عاقل وي.

۴ شرط دادی چې امیر به نارینه وي ځکه د ښځې امارت په اسلامي شریعت کښې جواز نلري.

۵ شرط دادی چې امیر به بالغ وي.

۶ شرط دادی چې امیر به قوي وي د جسم له پلوه.

۷ شرط دادی چې امیر به قریشي وي.

لیکن بیا هم دا خبره ضرور نده چې هاشمي به وي او یا خو به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي لکه څرنګه چې د بعضي اهل تشیع نظر دی د نومړي قبیلې نظر د امامت په هکله علاؤالدین حصکفي په خپل کتاب الدار المختار کښې داسې بیان کړي:

۱) شرط دادی چې امیر به معصوم وي همدارنګه ځیني امامیه او اسماعلیه هم پدې ورسره موافق دي.

۲) شرط دادی چې امیر به هاشمي وي.

۳) شرط دادی چې امیر به د حضرت علي کرم الله وجهه د اولادې څخه وي.

همدارنګه د فاسق شخص تعین د امیر په حیث د اسلامي فقهي علماؤ مکروه ګڼلی دي او عزل کول ئې ضرور دي او یا خو دا چې په ښو اخلاقو سره نومړي ته دعوت ورکړل شي تر څو اصلاح شي.

بیا هم د فاسق شخص تعین د امیر په حیث سره په دریو شرطونو جواز لري:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ شرط دادی چي اهل الحل والعقد به تعین کړي وي.

۲ شرط دادی چي په میراث به ورته پاتي شوي وي.

۳ شرط دادی چي د ضروري امورو د تنظیم لپاره تعین شوي وي.

امـــــامــــت صغــــــرٰی:

د اسلامي فقهي علماؤ له نظره امامت صغرٰی په اصطلاح کښې عبارت دی له هغه امامت څخه چي د مقتدی او امام تر منځ په لمانځه کښې رابطه سره ټینګوي- همدارنګه د اصطلاحي تعریف په هکله ځیني څرګندوني نوري هم شته.

امامت صغرٰی عبارت دی د مقتدي پیروي کول په امام پسي په یوه برخه د لمانځه د برخو کښې ([1])

همداراز شیخ علاؤ الدین حصکفي حنفي پدې هکله په خپل کتاب الدر المختار کښې امامت صغرٰی داسي تعریف کړي: امامت صغرٰی عبارت دی له نښلول د مقتدي د لمانځه په امام پسې په لسو شرطونو کښې دي:

۱ نیت د مقتدي دی په امام پسي.

۲ د مقتدي او امام د ځای یووالی دی.

۳ یووالی د لمانځه د امام او مقتدي دی.

۴ شرط دادی چي د امام لمونځ به صحیح وي د ښځینه ؤ د صف څخه به جدا وي (محاذات) به نوي.

۵ شرط دادی چي مقتدي به په امام باندي وړاندي نه وي.

۶ د مقتدي پوهېدل دی په حرکاتو د لمانځه کښې د امام په حال سره.

---

[1] شیخ حسن بن علي اشو بنداي- نورالابیضاح ۷۵مخ حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ علم د مقتدي دی په حال د امام سره چي عبارت له مقيم او مسافر څخه.
۸ شرط دادی چي مقتدي به شريك وي د لمانځه په اركانو كښې له امام سره،
او داسي نـــــــــــــــور.([1])

خو ليكن بيا هم د اسلامي فقهي علماء پدې هلكه ډول ډول نظرونه لري لكه څرنګه چي شيخ علاؤالدين حصكفي د كشف الاستار په حامش كښې لومړی تعريف ته داسي اشاره كړې لكه څرنګه چي يوه برخه د تعريف د امامت شرطونه وو. ليكن بيا هم نوموړي ياد شوي شرطونه د مقتدي لپاره بيان كړي خو هغه شرطونه چي د امام لپاره دي هغه شپږ شرطونه دي چي داسي ئې بيانوي:

۱ شرط دادی چي امام به مسلمان وي.
۲ شرط دادی چي امام به بالغ وي.
۳ شرط دادی چي امام به عاقل وي.
۴ شرط دادی چي امام به نارينه وي.
۵ شرط دادی چي امام به قاري يعني د قرآن كريم لوستونكی وي.
۶ شرط دادی چي امام به له عذرونو څخه جوړ وي.

اميد لرم چي د ياد شوي بحث په هكله همدغه اندازه ليكنه بسوالی وكړي كه څه هم نظريات نور هم زيات دي ليكن هغه كوم چي د ضرورت وړ ؤ هغه ته مو مراجعه وكړه او هغه مو راټول كړل. ([2])

[1] علاؤالدين حصكفي- الدار المختار لومړی ټوك- ۸۲مخ- دارالاشاعة العربية.
[2] لومړنی مرجع- د كشف الاستارحامش – ۴-.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامامت د صحت شرطونه

۱ اول شرط د امامت اسلام دی:

لومړنی شرط د صحت دامامت کولو څخه اسلام دی ځکه د ټولو علماؤ په اتفاق سره د کافر او مرتد شخص امامت نه صحیح کېږي، چي پدې هکله د یو شمېر علماؤ نظرونه هم لرو:

۱ **د امام احمد بن حنبل [رح] مذهب:** نوموړی عالم وائي که چېري په یو شخص کښې ددې شك پیدا شو چي آیا دغه سړی مسلمان دی او که کافر او یا مثلاً ددې شك پیدا شو چي دا شخص نر ښځی دی او که جوړ سړی دی نو دا اداء کړی شوی لمونځ ئې صحیح دی او په مقتدیانو (قوم) د لمانځه اعاده او راګرځول نشته تر څو ئې چي صحیح کفر نوي ثابت شوی ځکه ددې دعوې دلیل دادی چي په ظاهر کښې دا شخص لمونځ کوي او خصوصاً بیا امامت کوي نو امامت او یا لمونځ کول د اسلام یوه لویه نښه ده او د ظاهرله پلوه د اندامونو جوړوالی هم پدې دلالت کوي دا معلومېږي چي دا شخص نرښځی ندی خصوصاً هغه څوك چي د نارینه ؤ امامت کوي او که چېري معلومه شوه چي دا سړی کافر دی، نو بیا پر خلکو دلمانځه اعاده (راګرځول) واجب دي- څرنګه چي ددې بحث څخه معلومېږي او دا خبره ترې ثابتېږي چي نن زمونږ د خلقیانو او کمونستانو امامت هم صحیح کېدای شي ځکه چي د ذکر شویو علماؤ دلیل لمونځ کول دي نو کمونستان هم فعلاً لمونځ کوي خو بیا هم ضرور نده چي کمونستان امامت وکړي ځکه چي د قوم نیت په اقتداء کولو کښې نه وریسي صحیح کېږي او د مسلمانانو په وینو یې لاسونه سره دي، که څه هم د یو شخص په اسلام او کفر سره د لمانځه په خاطر حکم کېږي. لکه څرنګه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرتنيو علماؤ دليل هم پدې شان سره وو- كه څه هم په دارالحرب كښې هم وي چي لمونځ كوي مسلمان ورته ويل كېږي او د ضرورت په وخت كښې ئې امامت كول هم جواز لري.([1])

خو ليكن افضله او بهتره نده كله چي ښه او جيد علماء موجود وي او ياد شوي ډول اشخاص د (قوم) امامت كوي.

٢- د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب: امام شافعي [رح] پدې هكله وائي كه چېري داخبره د لمانځه د اداء كولو څخه وروسته ثابته شوه چي امام كافر، مرتد او يا نرښځى دى نو بيا په قوم سره د لمانځه راگرځول ضروري دي. ځكه چي ياد شوي خلك د امامت كولو مستحق ندي او د قوم لمونځ نه ورپسې صحيح كېږي.[2]

همدارنگه ددې نظرياتو په تائيد سره علامه الفقهيه محمد طاهر البخاري په خپل كتاب خلاصة الفتوىٰ كښې ليكـلي:

وائي كه چېري يو شخص د يو قوم يوه مياشت امامت وكړ او بيائې وروسته وويل چي زه خو مجوسي وم نو داسړى په اسلام سره مجبوره كېږي د نوموړي دا خبره صحيح كېږي چي ووائي د قوم لمونځ صحيح شو همدارنگه ئې وويل چي ما ستاسي يو څه وخت د بې اودسۍ په حال كښې امامت كړى دى ليكن دا خبره هم د نوموړي امام د قبول وړ ده ضروري ده چي قوم خپل لمونځ راوگرځوي – په همدې ډول پورتنۍ فقهي جزئيه د امام شافعي او امام احمد بن حنبل د مذهبونو تائيد جوړوي.([3])

---

[1] وهبهٔ زحيلي – ففه اسلامي وادلته – لومړى ټوك ١٧۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[2] وهبهٔ زحيلي – ففه اسلامي وادلته – لومړى ټوك ١٧۴ مخ حقانيه پېښور- ب- ت.
[3] محمد طاهر البخاري- مجموعة الفتوىٰ – لومړى ټوك – ۴۶،۴۵ مخونه – جيبه كوټه – د چاپ كال ١٣٩٧ه ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. دوهم شرط د امامت کولو د سالم عقل درلودل دی:

په همدې توګه د امامت د صحت د شرطونو څخه عقل دی، ځکه چې د عقل په شتوالي د اسلامي فقهې ټول علماء اتفاق لری چې په لیوني (مجنون) پسې اقتداء کول جواز نلري او امامت ئې نه صحیح کېږي. ځکه د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره باطل دی- څرنګه چې د لېوني لمونځ د خپل ځان لپاره صحیح نه شو نو د قوم لپاره په طریقه اولی نه صحیح کېږي. که چېري لېونتوب پداسي شکل سره وو چې ځیني وخت جوړ ؤ او ځیني وخت لیونی ؤ، نو پدې صورت کښې ورپسي صحیح کېږي – لیکن بیا هم کراهیت لري ځکه چې دا خو معلومه نده چې د لیونتوب حالت څه وخت ورباندي راځي کېداي شي چې د لمانځه په منځ کښې ورته راشي او لمونځ فاسد کړي او علت د صحت د لمانځه دادی چې اصل په انسان کښې جوړ والی دی اود مرض راګرځېدل عارض دی نو په عارضي شي سره (احتمال) لمونځ نه فاسدېږي نو بنا په همدې اساس دعقل شتون د امامت د صحت شرط وګرځېده، ددې څخه معلومه شوه چې تر څو یو شخص عاقل نوي اقتداء هم نه ورپسي صحیح کېږي. ([1])

۳- د امامت د صحت د شرطونو څخه دریم شرط بلوغ دی:

څرنګه چې بلوغ د امامت د صحت د شرطونو څخه یو شرط ګڼل کېږي نو په همدې اساس اصلي ممیز یعني دوړوکي هلك امامت هم نه صحیح کېږي چې په دې اړوند د علماؤ نظریات په لاندي ډول دي:

[1] وهبهٔ زحیلي – ففه اسلامي وادلته – لومړی ټوك ۱۷۴ مخ حقانیه پېښور- ب- ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- جمهور علماء وائي چي د وړوكي هلك امامت د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي، كه فرض لمونځ وي او يا نفلي وي.

۲- امام اعظم ابو حنيفه [رح] هم د جمهور علماؤ سره موافق دى وائي چي د وړوكي هلك امامت كول د بالغ (كبير) شخص لپاره نه صحيح كېږي كه فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي.

۳- امام مالك او امام احمد بن حنبل [رح] په مذهب د وړوكي هلك امامت كول د (كبير) شخص لپاره په فرض لمونځونو كښي نه صحيح كېږي - ليكن په نفلي لمونځونو كښې صحيح كېږي مثلاً لكه د تراويح - كسوف يا خسوف لمونځ وي پدې كښي امامت كول صحيح دي او اقتداء كول ورپسي جواز لري.

ځكه ددوى دليل د حضرت ابن مسعود او ابن عباس رضي الله تعالٰى عنهما حديثونه دي چي وائي:

(لا يؤم الغلام حتّى يحتلم([1]) يعني وړوكى هلك دي امامت نكوي تر څو چي بلوغ ته نوي رسېدلى، ځكه چي امامت د كمال حالت دى بلكي وړوكى هلك اهل د كمال نه دى.

4. امام شافعي(رح) پدې هكله وائي چي د بالغ (كبير) شخص اقتداء كول په وړوكي هلك (صغير) پسي جواز لري او اقتداء ئې ورپسي صحيح ده ځكه د نوموړي امام دليل پدې هكله د عمر بن سلمة حديث دى چي فرمائي [أممت علٰى رسول الله صلى الله عليه وسلم و انا الغلام ابن سبع سنين]([2]).

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ۲۰۳ مخ دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳ م.
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ۲۰۳مخ – دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر بن سلمة څخه روايت دی چي وائي ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم امامت کاوه او زه اوه کلن هلك وم.

ليکن بيا هم نوموړی صاحب المذهب امام د یو شمېر نورو علماؤ نظر اخلي او ليکي چي د وړوکي هلك امامت کول د جماعت لپاره صحت لري خو کراهيت هم پکښې شته.

4) د امام د صحت د شرطونو څخه نارينه والی دي:

کله چي مقتديان نارينه ښځينه او يا نرښځي وي، خو کله چي نارينه والی د امامت لپاره شرط وګرځيدی بناء په همدې اساس د ښځي او يا نرښځي امامت کول د نارينه ؤ لپاره که فرض لمونځونه وي او يا نفلي وي، نه صحيح کېږي. چي پدې اړوند د ځينو علماؤ نظرونه را اخلو:

أ- د جمهورو علماؤ مذهب:

ياد شوي علماء پدې هکله داسي نظر لري چي که چېري مقتديان ښځينه وي بيا نارينه والی ورته شرط ندی. بناءً د ښځي امامت کول د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره صحيح دی ځکه ددوي دليل د حضرت عائشې رضي الله تعالى عنها حديث دی چي هغي او ام سلمة (رضي الله تعالىٰ عنهما) او عطاء روايت کړی فرمائي: [ان المراة تؤم النساء](1). — ژباړه: ښځه امام د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره امامت کولای شي.
همدارنګه په دار قطني کښې له ام ورقه رضی الله تعالی عنها څخه نقل شوی فرمائي: [اذن لها ان تؤم نساء دارها]. (2) — ژباړه: د حضرت أم ورقه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم نوموړي ته اجازه ورکړه تر څو د خپل کور د ښځو امامت وکړي. بناء په همدې اساس د ياد شويو حديثونو څخه اخيستنه

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۲مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م
[2] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم توك – ۲۰۱مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ۱۹۷۳م

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبرې چې د ښځينه امام امامت کول د ښځينه مقتديانو لپاره صحيح دي جواز لري.

ب- **امام شافعي رحمة الله عليه مذ هب:** امام شافعي رحمة الله پدې هکله وائي چې د ښځينه ؤ مقتديانو امامت کول او بلکې د ښځو حاضرېدل جماعت ته پداسې حال کې چې امام نارينه وي مکروه والی نلري بلکې صحيح او مستحب (نېك) کار دی. امام به د ښځينه مقتديانو د صف په منځ کښې درېږي.

ت- **دامام احمد ابن حنبل (رح) مـذ هـب:** دامام احمد بن (رح) ښخه پدې هکله دوه ډوله نظرئې نقل شوي دي.

۱- د ښځينه ؤ مقتديانو حاضرېدل مستحب دي او په همدې شان ئې امامت کول هم د ښځينه ؤ مقتديانو لپاره مستحب دی.

۲- د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل او يائې امامت کول غير مستحب دي([1]).

خو دا حج نظر ئې لمړی شماره ده.

ث- **دامام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:** د امام صاحب نظر پدې هکله دادی چې د ښځينه ؤ مقتديانو جماعت ته حاضرېدل تنها غير د نارينه ؤ ښخه مکروه ګڼي که څه هم د تراويح، خسوف، کسوف لمونځونو کښې وي، مکروه دی.
ځکه د امام اعظم (رح) دليل پدې هکله داحديث دی: [صلوٰة المراءة في بيتها افضل من صلوتها في حجرتها و صلوتها في محذعها افضل من صلوتها في

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۵مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيتها](1). ژباړه: د ښځو لمونځونه په کور کښې غوره دي له هغه لمانځه څخه چي په حجر کښې ئې کوي او د ښځي لمونځ په مخدع کښې غوره دی له هغه لمانځه څخه چي په کور کښې ئې کوي.

او بل دا چي د ښځو حاضرېدلو کښې دوه ممنوعه شيان منځته راځي: يو دا چي د امام درېدل د ښځو د صف په منځ کښې دا مکروه دی او يا خو وړاندي والی د امام په ښځينه ؤ مقتديانو سره راځي چي دا هم مکروه دی. نو بناء په همدې اساس په نارينه امام پسې لمونځ کول او يا جماعت ته حاضرېدل هم مکروه دي، له همدې کبله ئې اذان کول هم مکروه دي.

5. د امامت د صحت د شرطونو څخه پاکوالی دی له جنابت، بې اودسی او نورو نجاستونو څخه چي پدې اړوند د علماؤ نظريات په لاندي توګه ليکو:

أ- **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله داسي وائي چي دا ضروري خبره ده چي د بې اودسی يا نورو نجاساتو څخه امام پاك وي که چېري د امام په جامه يا بدن زياته اندازه نجاست وي لمونځ ئې باطل دی که څه هم نومونړی امام چي امامت کوي خبروي او يا نوي خبرلمونځ ئې باطلېږي.

ب- **د امام مالك (رح) مذهب:** امام مالك رحمة الله عليه پدې اړوند وائي چي که چېري ئې په قصد سره ځان بې اودسه کړی وي نو د امام او مقتديانو دواړو لمونځونه باطلېږي. او که چېري ئې په بې خبری سره په جامه يا بدن نجاست وو او

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك – ١٦١مخ – دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه د خلاصون څخه وروسته پدې خبر شو لمونځ ئې صحيح دی. او که چاته معلومه شي چي امام بې اودسه او يا جنب دی په پسې ئې اقتداء له سره باطله ده.

خو که چېري امام پدې پوه شوی وی او که نه وي ليکن بياهم د مقتديانو لمونځ ورپسې صحيح کېږي او دوي ته د جماعت د لمانځه ثواب ورکول کېږي – که څه هم امام شافعي او امام احمد ابن حنبل (رح) په لمانځه کښې ورسره موافق ندي مثلاً که چېري وروسته پدې سره پوه شي چي امام بې اودسه دی او يا خو ئې په کاليو او بدن کښې نجاست دی نو ضروري ده چي لمونځ راوګرځوي. ځکه چي د نومړو علماؤ دليل د يوه حديث مضمون دی چي دوکتور وهبه صاحب په خپل کتاب فقه اسلامي کښې نقل کړی وائي: په هغه وخت کښې چي معذور (جنوب) شخص په يو قوم لمونځ اداء کړي نوموړی امام دي خپل لمونځ راوګرځوي او د قوم لمونځ صحيح شو (1).

ج- **د امام شافعي (رح) مذهب**: امام شافعي (رح) وائي چي اقتداء په هغه چا پسي وروسته نه صحيح کېږي چي په هغه د لمانځه اعاده يعني راګرځول واجب وي مثلاً لکه اودس لرونکی چي په تيمامه کونکي پسي اقتداء وکړي او يا هغه شخص چي په بدن يا جامه ئې نجاست وي ليکن د مينځلو څخه ئې هير شوي وي، ددې ډول اشخاصو د لمانځه راګرځول واجب دي.

6. د امام د صحت د شرطونو څخه حسن د قرائت او د لمانځه ارکان دي: چي پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو.

---

1 وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۶۱مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

أ- د جمهورو علماؤ مذ هب:

جمهور علماء وائي د لمانځه ارکان پـه صحيح توگه اداء کـوي او پـه ښائسـته ډول قرآن کريم به لولي. ځکه غير له دې شرطونو څخه امامت هم نه صحيح کېږي نو بناء په همدې اساس د قاري اقتداء په امي پسي نه صحيح کېږي. او د لمانځه راگرځول د قاري لپاره لازم دي. څرنگه چي په گونگ سړي پسي لمونځ نه صحيح کېږي – که څه هم خپل هم مثلـه سړي ورپسـي اقتـداء وکړي امامت کول ئې ورتـه نـه صـحيح کېږي.([1])

ب- د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذ هب:

امام ابو حنيفه رح پدې هکله وائي چي اقتداء په خپل هم مثله شخص پسي جـواز لري مگر درې کسان دي چي اقتداء د يوه په بل پسي نه صحيح کېږي:

1. د خنثی (نرښځي) اقتداء کول په خپل مثل پسي نه صحيح کېږي.
2. د مستحاضې اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.
3. په هغه ښځه پسي د نورو ښځو اقتداء نه صحيح کېږي چي خپـل د عـادت وخت ترې بې درکه شوی وي.

ددې اشخاصو اقتداء په خپل هم مثله پسي نه صحيح کېږي.

ج- د امام مالك (رح) مذ هب:

امام مالك (رح) پدې هکله وائي چي شرط په اقتدائ يا صحت د امامت کښې دادی چي امام به د لمانځه په ارکانو قادر وي که چېري د لمانځه د ارکانو څخه عاجز وي

[1] وهبة زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ٢٢ مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا ارکان قولي وي لکه سورة فاتحه لوستل او یا فعلي وي لکه رکوع، سجده، قیام کول، نو اقتداء پدې صورت کښې نه صحیح کیږي – مګر بیا هم د هر هم مثله اقتداء په خپل مثل پسې صحیح کیږي غیر د هغه استثنٰی شوو خلکو څخه([1]).

۷. د امامت د صحت د شرطونو څخه دادی چې امام به اشاره کونکی نه وي:
همدارنګه د امام د روغتیا جوړوالی د امامت د صحت لپاره شرط ګڼل کیږي، یعني امام به اشاره کونکي نه وي ځکه چې د جوړ سړي اقتداء په اشاره کونکي پسې نه صحیح کیږي. پداسي حال کښې چې مقتدی جوړ او امام معذوره وي یعني اشاره کونکی وي ځکه چې مقتدی په ټولو چارو کښې د امام تابع دي د امام د شان څخه دادی چې مستقل به وي ځکه امام د مقتدې ټول مسئولیتونه په غاړه لري. بالاخره د ټولو علماؤ اتفاق پدې سره دی هغه ضعف چې اشاره کول دي او هغه قوت چې استقلال د امام دی دواړه نه سره جمع کیږي. نو بناء په همدې اساس د جوړ سړي لمونځ په اشاره کونکي پسې نه صحیح کیږي.

۸. جوړوالی د عذر څخه د امامت د صحت د شرطونو څخه دی

أ- **د امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمالله) مذهب** پدې هکله داسي څرګند وني لري چې د امام جوړوالی د شرعي عذرونو څخه شرط دی باید داسي شخص امامت وکړي چې دائمي معذور نه وي مثلاً لکه د پوزي څخه دائمي د ویني بهېدل، د باد جاري والی، د بولو جاري کېدل، ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کیږي لیکن بیا هم دا حکم تر هغه خلکو پوري دی چې د جوړو خلکو امامت کوي.

---

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۷۷مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرې په خپل هم مثله پسې اقتداء وکړي او یا ئې امامت وکړي امامت ئې صحیح دی، ددې ډول مقتدیانو اقتداء هم ورپسې صحیح کېږي. لیکن بیا هم شرط دادی پکښې چې د امام او مقتدیانو عذرونه متحد یعنې یو شان وي. نوکه چېرې یې عذرونه مختلف وي، امامت او اقتداء ورپسې نه صحیح کېږي. د مثال په توګه ئې یادوم چې که چېرې هغه شخص چې بولې ئې جاري وي په هغه چا پسې وروسته اقتداء وکړي چې باد ئې جاري وي نو پدې صورت کښې امامت نه صحیح کېږي او لمونځ ئې د راګرځولو وړ بلکې واجب ده چې لمونځ راوګرځوي. ځکه چې د امام او مقتدیانو عذرونه سره متحد ندي.

که چېرې د امام او مقتدیانو عذرونه موافق وه امامت کول ئې جواز لري – یعنې د معذورو مقتدیانو لمونځ په معذور امام پسې صحیح دی شرط به داوي چې عذرونه ئې متحد وي([1]).

ب- د امام مالک (رح) مذهب:

امام مالک (رح) وائې چې د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه لکه د بولو جاریوالی یا د باد جاري والی، ددې ډول عذرونو څخه جوړوالی شرط ګڼي. ځکه نوموړی وائې چې د هغه د شخص امامت مکروه دی چې صاحب العذر وي په نسبت د هغه شخص چې عذر ونه لري.

ج- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) د امام جوړوالی له شرعي عذرونو څخه شرط نه ګڼي، پدې معنی چې امامت مکروه ندی چې امام شرعي عذر یا دائمي مریضي و لري ځکه نوموړی وائې چې په صاحب العذر امام پسې د جوړو مقتدیانو لمونځ صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۷۹مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د امامت د صحت د شرطونو څخه د امام د ژبې روغوالی دی چې هر حرف د ټولو صفتونو سره په خپل مخرج کښې اداء کړي.
چې پدې اړوند د علماؤ نظرونه په لاندي ټکيو کښې ليکو:

1. **د جمهورو علماؤ مذهب:** جمهور علماء پدې هکله وائي چې د امام د ژبې جوړوالی ضروري شرط دی ليکن د هغه شخص امامت چې تکرار د حروفو کوي مثلاً تاء تاء يا فاء فاء لولي، جواز لري او اقتداء ورپسې صحيح ده. که څه هم د خپل هم مثله امامت ونکړي بلکې د نورو اشخاصو لپاره هم جواز لري، خو بيا هم پدې صورت کې ئې لمونځ مکروه کېږي – ليکن دا نظريه د جمهورو علماؤ ده خو امام ابو حنيفه (رح) ورسره موافقت نلري([1]).

څرنګه چې د امامت د صحت شرطونه مو ياد کړل خو يو شمېر نور شرطونه دي چې هغه په داخل د مذهبونو کښې دي مثلاً د يو مذهب پدې موافقه وي او بل مذهب ورسره مخالف وي، سره له دې چې په لومړنيو شرطونو کښې اراء او نظرئې د مذاهبوذکر شوي ليکن بيا هم دا هغه شرطونه دي چې د ځينو مذهبونو پرې موافقه وي او ځينو مذهبونو موافقه ورسره نوي مثلاً په مخالف المذهب پسې اقتداء کول.

أ- **د امام شافعي او ابو حنيفه په مذهب سره شرط دادی چې** امام او مقتدي به دواړه د يوه مذهب پيروان وي که چېرې د امام ابو حنيفه د مذهب پيروان په امام شافعي مذهبي پيروان پسې اقتداء وکړي او پدې حال کې ددې امام څخه وينه وبهېږي او اودس ونه کړي او يا مثلاً شافعي مذهبي په حنفي مذهبي پسې

[1] وهبهٔ زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتداء وکړي نو پدې صورت کي د مقتدي لمونځ باطلېږي ځکه پدې سره چې د مقتدي د خپل مذهب په قواعدو سره د امام لمونځ باطل ګڼي نو بناء په همدې اساس په عمومي احکامو او قواعدو کښې د مخالف في المذهب امامت نه صحیح کېږي.

خو امام ابو حنیفه رحمة الله علیه وائي چي په امام شافعي مذهبي مقلد پسي اقتداء کول مکروه دي او امام شافعي (رح) وائي په شافعي مذهبي مقلد امام پسي اقتداء کول بهتره دي نه په حنفي مذهبي او یا نورو مذهبونو پسي یعني هغه څوك چي د لمانځه په ځینو رکنونو او شرطونو سره معتقد نه وي.

ب- **امام مالك او احمد بن حنبل (رح) وائي:** کوم شی چي د لمانځه په صحت کښې شرط وي په هغه شي کښې اعتبار د امام مذهب ته ورکول کېږي، مثلاً که چیري مالکي مذهبی په حنفي مذهبي – او یا حنفي مذهبی په شافعي مذهبي پسي اقتداء وکړي نو په اوداسه کښې به ټول سرنه مسح کوي ځکه د ټول سر مسح کول شرط ندی نو بناء په همدې دلیل سره د یاد شویو علماؤ په نظر په یاد شویو صورتونو کښې د مقتدي لمونځ صحیح کېږي ځکه د امام د لمانځه په صحت سره په خپل مذهب کښې هغه شی چي شرط وي د مقتدي د لمانځه په صحت کښې نو پدې صورت کښې اعتبار د مقتدي په مذهب سره دی مثلاً لکه مالکي مذهبي او یا حنفي مذهبي چي په داسي حال کښې اقتداء وکړي چي شافعي مذهبي امام نفلي لمونځ کوي نو پدې صورت کښې د مقتدي لمونځ باطل دی ځکه چي د فرض لمانځه اداء کونکی په نفل کونکي پسي د امام مالك او احمد بن حنبل (رح) په مذهب اقتداء باطله ده ځکه د اقتداء د شرطونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشرط د امام او مقتدي د لمانځه یووالی دی یعني د هغه امام امامت کول د مقتدیانو په نسبت صحیح دي چي لمونځ ئې یو وي.

او د هغه مقتدي لمونځ په یو امام پسي صحیح کېږي چي ددوي لمونځ یو وي. بلکي پدې ډول اقتداء او امامت د صحت حکم ورکول کېږي او کوم شرعي نواقص نه ورته راجع کېږي([1]).

2. د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د امام شرط دادی چي عادل به وي.

امام احمد بن حنبل (رح) وائي چي د فاسق شخص امامت کول نه صحیح کېږي یعني هغه امام چي د لویو ګناهونو مرتکب شوی وي او یا په وړو ګناهونو دوام کوي ددې ډول اشخاصو امامت نه صحیح کېږي – که څه هم په خپل هم مثله پسي اقتداء وکړي بیا هم نه صحیح کېږي. که چېري یو څوك په فاسق سړي پسي اقتداء وکړي نو په مقتدي د لمانځه راګرځول ضرور بلکي واجب دي.

ځکه پدې شرط د نوموړي امام په مذهب کښې د اقتداء صحت راځي چي امام عادل وي.

نوموړي امام وائي په داسي صورت کښې چي د جمعې او عیدونو لمونځ تیار وي او امام موجود نه وي او امام ته ضرورت پیدا شي نو پدې صورت د فاسق شخص امامت کول جواز لري او اقتداء ورپسي صحیح کېږي.

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۱مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېري عادل امام پیدا شو نو هغه باید امامت وکړي ځکه د متقي او عادل امام په امامت کولو سره د جمعې زیاتوالی راځي او د خلکو نفرت لري کېږي او د راتلونکو لمونځونو لپاره په جمع سره شوق ورته پیدا کېږي.

خو امام مالك (رح) پدې اړوند وائي د امام عدالت شرط دی د فسق او یا نورو منهیاتو څخه به ئې ځان ساتلی وي خو هغه فسق چي د لمانځه تر امورو پوري متعلق وي مثلاً لکه څوك چي د لمانځه د فرضونو یا شرطونو د اداء په هکله سستي کوي او یا مثلاً غیر د اوداسه څخه لمونځ کوي.

که چېري دامام فسق د لمانځه تر امورو پوري تړلی نه وي مثلاً کله چي امام زاني یا شراب خوړونکي وي امامت ئې صحیح کېږي بلکي مکروه والی لري – چي همدا د رائج مذهب قول دی. همداراز دوکتور وهبه زحیلي هم ددې مذهب په رحجان سره تائید کړی([1]).

3. د امام مالك ، امام اعظم ابو حنیفه او امام احمد بن حنبل (رحمهم الله) د ټولو مذاهبو شرط دادی چي امام به د لمانځه راګرځوونکی نه وی:

پدې هکله د ذکر شوو علماؤ نظر دادی چي په لمانځه راګرځونکي امام پسي دوختي لمانځه اداء کونکي یعني پداسي صورت کښې چي امام د قضاء شوي لمانځه (اعاده) کوي او د وختي لمانځه اداء کونکي مقتدي اقتداء ورپسي نه صحیح کېږي، ځکه د لمانځه راګرځونکي لمونځ په نفلي لمانځه کښې حسابېږي او د فرضي لمانځه اداء کونکي اقتداء په نفل کوونکي پسي د وروسته نه صحیح

[1] وهبهٔ زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۲مخ – حقانیه پېښور- ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کبري – بلکي يو بل مهم او ضروري شرط پدې اړوند دادی کله چي کوم شخص د يوه قوم امامت کوي د لمانځه د شرطونو او ارکانو په کيفيت بايد عالم وي مثلاً لکه اودس کول يا وخت پېژندنه او داسي نور.

د امامت مکروهات او هغه اشخاص چي امامت يې مکروه دی

١- د فاسق سړي امامت مکروه دی:

د فاسق سړي که څه هم د خپل هم مثله امامت وکړي هم امامت يې مکروه دي. همدغه نظريه د مالکيه وو او شافعيه وو او حنابله وو علماء وو ده دوي وائي چي په فاسق امام پسي لمونځ مکروه دی ځکه چي په ديني امورو کښي غور نکوي نو بناءً په همدې دليل امامت ئي هم مکروه دی خو ليکن بيا هم د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب د جمعې او عيد لمونځ ترې استثنٰی کړی وائي چي پدې لمونځو کي ئې امامت صحيح کبري پدې شرط چي ضرورت وليدل شي او عادل امام نوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب پـدي هكله وائـي د فاسق امامت كول د خپـل هم مثله لپاره صحيح كيږي يعني كه چيري يې همدغـه شان فاسق امامت وكړ جواز لري او د نورو خلكو لپاره جواز نلري او امامت ئې د هغوي لپاره مكروه دى.

د مكروه والي دليل ئې چي د فاسق امام امامت كول مكروه دى دا حديث د پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) دى چي ابن ماجه د حضرت جابر (رض) د رسـول الله (ص) څخه روايت كړى چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: [لاتـؤ من امراةً رجلاً و لا اعرابي مهاجراً ولا يؤ من فاجرمؤمناً الاان يقهره بسلطان يخاف سيفيه او سوطه] ([1])

ژبـاړه: امامـت دي نـه كـوي ښـځينه د نارينـه وو او امامـت دي نـه كـوي اعرابـي د مهاجرينو او امامت دي نه كوي فاجر او فاسق شخص د مؤمن سړي مگر خو بيا هم په هغه وخت كښي يې كولاي شي چي د توري او قمچين څخـه ئې وبېربېږي. دائـي دليل د كراهيت دى اما كوم صحت د امامت دى هغـه خو صـحيح كيـږي ځكـه هغـه حديث چي شيخانو روايت كړي هغه د لمانځه پـه صحت سره دليـل دي. [ان ابـن عمر كان يصلي خلف الحجاج] او [صلو خلف كل بروفاجر][2]

ژباړه: ابن عمر رضى الله تعـالى عنـه پـه حجاج بن يوسف پسي لمونځ او اقتـداء كوله او په همدي توگه ئې داسي روايت كړى چي ستاسي لمونځ او اقتـداء وكړى په هر فاسق او فاجر پسي.

---

[1] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ۱۹۹ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳
[2] محمد بن علي شوكاني – نيل الاوطار – دريم توك ۱۹۹ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ كال ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه راز د فاسق او مبتدع د امامت کولو په هکله شيخ سيد سابق (رح) پـه خپـل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي همدې دليل سره د علماءو نظر هم زيات موافقت لري دادی چي وائي هر هغه څوك چي لمونځ ئې په انفرادي توگه يعني د ځان لپاره صحيح شي د نورو خلکو لپاره يې هم لمونځ صحيح کېږي خو بيا هم ددې دليـل سره سره د اسلامي فقهي علماؤ د فاسق او مبتدع امامت مکروه کڼي ځکه هغه حديث چي ابو داؤد او ابن حبان له سائب بن خلاد څخه روايت کړی چي يو شخص د يوه قوم امامت کاوه او د قبلې شريفي طرفته ئې لاړي تو کولې او رسول الله (صلي الله تعالی عليه وسلم) ورته وکتل نو رسول رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمائيل: [لا يصلي لکم][1]

<u>ژباړه:</u> دا شخص دي ستاسي امامت نکوي په هغه وخت کي چي دې شخص د امامت کولو اراده وکړه او غوښتل يې چي امامت وکړي نوموړی (امام) ئې له امامت څخه منع کړاو د رسول الله صلی الله عليه وسلم په امر ئې خبر کړ. نوموړی (امام) رسول الله صلی الله عليه وسلم ته ورغي او دا جريان ئې ورته بيان کړ نو رسول الله صلی الله عليه وسلم په جواب کي ورته وويل هو ما امر کړی .... ځکه چي تا خدای (ج) او رسول الله (ص) ته ضرر رسولی دی او نا لائق کار دي کړی، بناء په همدې دليل د اسلامي فقهي علماء د فاسق او مبتدع شخص امامت مکروه گڼي[2].

٢ – د بدعت کونکي امامت مکروه دی:

---

[1] محمد بن علي شوکاني – نيل الاوطار – دريم ټوك ١٩٩ مه ص دارالجيل بيروت د چاپ کال ١٩٧٣ م
[2] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړي ټوك ٢٠١مخ – دارالفکر- د چاپ کال ١٤٠٣، څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبتدع یا بدعت کونکي امامت د اسلامي فقهي علماء مکروه ګڼي لیکن هغه بدعت کونکي چي پدې بدعت سره کافر نه ګڼل کېږي، مثلاً لکه فاسق خو د فاسق ځخه ځه ښه دی. مبتدع یا په دین کي د نوي کار پیدا کونکی هغه شخص ته ویل کېږي چي دده عقیده د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه خلاف وي. دا خلاف ئې په قصد سره نه بلکي د سهوي له کبله وي خو که چېري مبتدع د دین د بدهي او ضروري امورو څخه منکر سي نو کافر ګڼل کېږي. لکه خدای (ج) ته د جسم ثابتول یا لکه د رسول الله صلی الله علیه وسلم او ابو بکر صدیق (رضی الله تعالی عنه) له ملګرتیا څخه انکار کول او حال داچي دا په قطعي نصوصو سره ثابت شوی [اذا یقول لصاحبه] هغه وخت چي رسول الله وویل ابو بکر صدیق رضی الله تعالی عنه ته وویل چي مه غمجن کېږه خدای (ج) له موږ سره دی نو چي لدې ډول صریحي نصوصو او دلائلو څخه منکر شوی وي یو د اسلامي فقهي د ټولو علماؤ په اتفاق سره ددې ډول مبتدع امامت کول نه صحیح کېږي([1]).

3. د ړانده امامت مکروه دی:

د امام اعظم ابو حنیفه، امام مالك او امام احمد بن حنبل (رحمها الله) په مذاهبو د ړانده امامت مکروه دي خو لیکن دا کراهیت ئې تنزیهي دی نه تحریمي، ځکه چي ړوند د نجاست څخه ځان نشي ساتلی خو بیا هم امام ابو حنیفه (رح) یو صورت ترې استثنٰی کړی. هغه حالت دادی چي ړوند شخص اعلم د قوم وي، یعني په ټول قوم عالم وي بیا ئې امامت کول ندي مکروه او د امام شافعي (رح) په مذهب د ړانده امامت صحیح دی – او جواز ئې ورته ورکړی بدون د مکروه والي څخه،

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي و ادلته – دوهم توك ۱۸۷مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي ړوند شخص ئې په جوړ (دسترګو خاوند) ورقياس کړی بناءً د ړانده شخص امامت صحيح دي ځکه د نوموړي امام د مذهب دليل دادی چي ړوند شخص په امامت کي ډير خاشع، عاجز او متضرع وي نو ځکه ئې امامت صحيح دی. نوموړی امام زياتوي چي د ړانده امامت د ټولو علماؤ په نظر صحيح دی دليل ئې د ابن عباس (رضی الله تعالٰی عنه) صحيح حديث رانقل شوی چي فرمائي: [ان النبي صلى الله عليه وسلم استخلف ابن ام مكتوم يؤم الناس و هو اعمٰى([1])]

ژباړه: حضرت آبن عباس رضی الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل کوي وائي چي رسول الله (ص) به ابن ام مکتوم خليفه ګرځاوه په لمانځه کښې نوموړي به په خلکو امامت کاوه حال دا چي دی ړوند ؤ. ځکه ړوند والی داسي يوه خاصه ده چي د لمانځه افعال او يا مثلاً د لمانځه شرطونه هيڅ نه پرې ګډوډ کېږي دا ړوند د (فاقد الشم) سره مشابهت لري. نو فاقد الشم يعني ورکونکی د خراغ جوړ سړي دي اقتداء ورپسي صحيح ده. بناء په همدې اساس په ړانده پسي هم اقتداء صحيح ده – همدارنګه ړوند، بې سترګو، اعمٰی (شب کور) يا هغه شخص چي د شپې له طرفه څه نهويني د جوړ سړي په حکم کي دی او امامت کول ئې صحيح دي نو ړوند هم د هغه په حکم کي دي.همدارنګه ئې ګونګ هم په ړانده باندي ورقياس کړی او د هغه په حکم کي دی ليکن د حنابله وو مذهب پکښې داده چي امامت کول ئې صحيح کېږي، همدارنګه قاضي ابو علي پدې هکله وائي چي (قطع اليدين) هغه شخص چي لاسونه ئې قطع شوي وي ددې شخص امامت هم صحيح کېږي دا په يوه روايت کي وائي او په بل روايت کي وائي

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم ټوك ۱۸۷ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د قطع اليدين امامت نه صحيح کېږي او همدارنګه يي قطع الرجلين – يعني هغه شخص چي دواړي پښې ئې قطع شوي وي امامت ئې نه صحيح کېږي.([1])

4. د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلک پرې راضي نوي:

د هغه شخص امامت مکروه دی چي خلك پرې راضي نوي او يا ورته د کراهيت په سترګه ګوري بلکي دا کراهيت د احنافو په مذهب سره مکره تحريمي دی ځکه حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم دی چي فرمائي [لا يقبل الله صلوٰة من تقدم قوماً و هم له کارهون]([2])

ژباړه: نه قبلولي خداي (ج) د هغه شخص لمونځ چي دی د يوه قوم امامت کوي او خلك پرې راضي نه وي.

همدارنګه پدې هکله له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی چي فرمائي: [ثلاثة لا تجاوز صلوتهم اذانهم و امام قوم و هم له کارهون]([3])

ژباړه: له ابي امامة (رض) څخه روايت شويدی وائي چي: دري کسان دي چي ددوي لمونځونه نه قبولېږي چي د هغو له شمېرې څخه هغه امام دی چي د قوم خوښ نه وي. او همدارنګه پدې هکله استاذ الفقهاء الامام قاضي خان الحسن بن منصورپه خپل کتاب کښې ليکلي دي چي که چېري يو شخص د يوه قوم امامت وکړي خوپداسي حال کښې چي قوم ددې شخص په امامت راضي نه وي، نو که

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي ادلته – دوهم توك ١٨٨ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت - .
[2] سليمان ابن شعيب – ابي داؤد – دوهم توك – ٨٨ مخ – الداعيه پېښور – ب – ت .
[3] محمد ابن علي شوکاني -

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېري ئې دغه كراهيت ګڼل د فساد له وجهي څخه وي او يا پداسي وجه وي چي قوم ئې په امامت سره غوره وي په نسبت ددي امام سره كېداي شي پدې وجه سره پدې امام ناراضي وي. او كه چېري دا شخص (امام) چي امامت ددې قوم كوي په امامت سره حق او غوره وي ددې شخص امامت مكروه نه ګڼل كېږي ځكه چي د جاهل او فاسق سړي دا خاصيت دی چي د علماؤ سره جوړ نه راځي.([1])

5. د لمانځه اوږدوالي په قوم مكروه دی داسي چي دا اوږدوالی د نسبت تر اندازې ازيات وي چي په قرائت او يا نور ذكرونو كښليكن دا مكروهوالی د احنافو علماؤ په مذهب تحريمي دی كه چيري قوم نه وي پرې راضي.

٢ – د امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب:

امام شافعي او امام احمد بن حنبل (رحمهماالله) مذهب هم اوږدوالی د لمانځه يا جماعت په قوم مكروه ګڼي ليكن حالت د رضائيت ئې ترې استثنٰی كړی دی. د جماعت په لمانځه كي پداسي حال كښې چي يو شمېر محدود مقتديان او د هغوي شوق هم دې ته وي چي امام بايد زيات قرائت په لمانځه كښي ووائي مكروه نه ګڼل كېږي، صحيح دی. خو اوږدوالی د قرائت مستحب دی دليل د هغه علماؤ چي اوږدوالی په لمانځه كښي مكروه ګڼي د ابي هريره (رض) حديث دی چي د حضرت پيغمبر (ص) څخه نقل كوي – رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [اذا صلي

[1] حسن بن منصور – قاضيخان – لومړي ټوك – ۴۵مخ حقانيه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احد كم بالناس فاليخفف فان فيهم الضعيف والسقيم والكبيرفاذا صلى لنفسه فليطول ماشاء] ([1])

ژباړه: ابي هريره رضي الله تعالىٰ عنه د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت كوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: په هغه وخت كښې چي يو له تاسي څخه امامت كوي په خلكو سپكوالى او تخفيف دي كوي ځكه پدوي كښي به ضعيف او مريض او كبير يعني د زيات عمر خاوند به وي او په هغه وخت كي چي يوازي لمونځ كوي يو شخص نو اوږدوالى دي پكښي كوي په هغه اندازه چي څومره ئي خوښه او اراده شي مفهوم او مطلب ددې حديث دادى چي لنډوالى دي كوي امام په قوم سره خو سره له پوره والي د تسبيح او يا نور جزونه د لمانځه كښي – همدارنګه پدې رابطه ليكي چي تخفيف د امام په قوم سره مستحب دى او يو حديث پدې هكله چي شيخانو د انس (رض) روايت كړى فرمائي: [ماصليت خلف امام قط أ خف صلوة ولا اتم صلوة من النبي صلى الله عليه وسلم]([2])

حضرت انس (رض) فرمائي چي ما لمونځ ندى كړي په هيڅ يوه امام پسي چي ډير سپك (اخف) او ډير پوره په ټولو ركنونو او شرطونو سره وي غير د حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم د لمانځه څخه همدارنګه ابو عمر بن عبدالله ليكي د هر امام لپاره يو امر شته چي په هغي سره اتفاق شوي چي د امام تخفيف په قوم سره مستحب دى ليكن پداسي اندازه تخفيف او سپكوالى چي د لمانځه په اصلي ركنونو ، شرطونو او يا نورو ذكرونو كښي كمبود رانه ولي كه چيري كمبود او

---

[1] محمد بن اسماعيل البخاري – لمړى ټوك ۹۷ مخ – قديمي كتابخانه ارام بازار د چاپ كال۱۹۳۸م.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم – اول ټوك ۱۸۸مخ- اكرميه پيښور – د چاث كال ۱۳۴۹دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقصان راولي نو لمونځ نه صحيح کېږي. وروسته وائي چې پدې اړوند د اسلامي فقهي د علماؤ تر منځ هيڅ اختلاف نشته چې په قمخ تخفيف کول په لمانځه کښې مستحب دي.. ([1])

6. په لمانځه کښې د امام انتظار د مقتديانو لپاره چې اقتداء ورپسې وکړي مکروه ګڼل کېږي:

١- د جمهورو علماؤ مذهب:

د جمهورو علماؤ په نظر په لمانځه کښې دننه د امام انتظار کول د نورو خلکو لپاره مکروه دی مثلاً امام په لمانځه کي داخل دي او د نور خلکو اواز ئې واورېدی نو امام انتظار ورته وکړي تر څو دغه خلك لمونځ ورسره ونيسي ځکه د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره په عبادت کښې شريکوالی دی دا جواز نلري اوکراهيت منځته راوړي لدې کبله چې د لمونځ کوونکو څخه مشقت او تکليف رفع شي. هغه څوك چې د امام سره د لمانځه د اول سره څخه شريك وي ډېر حق لري په نسبت د هغه خلکو چې هغه د لمانځه څخه خارج يا وتلي وي او امام ورته انتظار کوي.

٢- د امام شافعي (رح) مذهب:

امام شافعي (رح) پدې هکله ليکي چې د امام انتظار کول مقتديانو ته د لمانځه د نيولو لپاره مستحب دی، پداسي حال کي چې د امام اراده داوي چې داخلك راشي

[1] شيخ سيد سابق فقه السنة – لومړی ټوك – ١٩٥مخ – دارالفکر – د چاپ کال ١٤٠٣ ه ق – څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په ده پسي وروسته اقتداء وکړي. که په قيام، رکوع اويا دوهمه قعده کښې امام ناست وي نو د مقتديانو لپاره انتظار وکړي تر څو جماعت ورسره ونيسي خو بيا هم پدې شرط سره چې انتظار کول ډېر زيات نشي.

مثلاً که چېري انتظار په ټول لمانځه سره وسي نو په هغې کې به ئې اثر ښکاره نشي البته دا خبره هم ثابته ده چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) به انتظار کاوه او لومړۍ رکعت به ئې دومره اندازه اوږداوه چې د پښو اواز ئې اورېدل کېده او همدارنګه رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جماعت کولو ته هم انتظار کاوه – اول انتظارد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په صلوٰة خوف کښې وو تر څو هغه دوهمه طائفه د خلکو لمونځ ورسره ونسي. بيا هم ابن قدامة الحنبلي الشافعية او قاضي له حنابله ؤ څخه خپل نظر پدې هکله داسي څرګندوي: وائي چې په لمانځه کې د امام انتظار کول د مقتديانو لپاره (جائز) خو مستحب ندی او طبعي خبره ده چې د علم خاوندانو، فقهاؤ، محدثينو علماؤ لپاره معمولاً انتظار کول کېږي.([1])

همدارنګه پدې هکله شيخ سيد سابق (رح) په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکلي: چې د امام انتظار کول د قوم اړوند ددې لپاره چې مقتديان جماعت ونيسي مستحب دي ځکه د ابي سعيد څخه حديث نقل شوی چې فرمائي: [لقد كانت الصلوٰة تقام فيذهب الذاهب الى البيقع فيقضٰى حاجته ثم يتوضاء ثم ياتني والرسول الله صلى الله عليه وسلم في الركعته الاولٰى فمايطولها]([2])

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۰مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] شوکاني محمد ابن علي – نيل الاوطار دريم ټوك – ۱۶۹ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: حضرت ابي سعيد رضي الله تعالى عنه فرمائي چي لمونځ ودريده نو پس تلونكي شخص به بيقع ته تللو او هلته به ئې حاجت پوره كاوه بيا به ئې اودس كولو كله به چي راغلى رسول الله صلى الله عليه وسلم به په لومړي ركعت كي وو او تر دې وخت ه پوري به ئې اوږدكړې ؤ نو بناء په همدې اساس د امام انتظاركول د مقتديانو لپاره مستحب دى ځكه چي پدې كښې د جماعت زياتوالى راځي او ټول خلك د جماعت په لمانځه كي شريك كېږي.

7. د هغه امام امامت مكروه دى چي (كثيراللحان) وي:

يعني دومره اندازه لحن كوي چي معنٰى ته په صريح ډول سره تغير نه ورځي لكه لفظ د (الحمد الله رب العالمين) مثلاً لكه ددال (د) حرف ته جر وركول او يا حرف ها (ه) ته نصب وركول او يا حرف باء (ب) ته د (رب) نصب وركول او داسي نور البته امامت ئې په هغه چا صحيح كېږي چي هغه كثير اللحن نه وي ځكه نومورې شخص په فرض قراءت سره اداء كړيده بيا هم مكروه والى لري، لكه څرنگه چي د اصلي متن حكم هم داسي دى.

8. د هغه شخص امامت مكروه دى چي د ځينو حروفوپه اداء كښې فصاحت ونه لري لكه د ضاد (ض) يا قاف (ق) حروف د جمهورو علماؤ په نظر غير د احنافو څخه. كه عربي وي او يا عجمي امامت ئې صحيح دى ځكه چي دوي دا حرفونه اداء كولاى شي خو بيا هم مكروهوالى لري.([1])

9. داعرابي امامت مكره دى: هغه شخص چي په صحراگانو كي كي ژوند كوي ولو كه په سفر او يا اقامت كښې وي هم امامت ئې مكره دى لېكن بيا هم د

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ١٩٠مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي. چې په دې هکله امام اعظم ابو حنيفه (رح) د ترکمنو – کرديانو ،عامي – ټول د اعرابو په جمع کې راوستلي دي نو څرنګه چې د اعرابيانو امامت مکروه دی نو همدارنګه دياد شويو خلکو امامت هم مکروه دی ځکه علت د مکروهوالي د امات ئې دادی چې په دوي کې جهل زيات وي نو جاهل شخص که اعرابي وي او يا حضري امامت يې مکروه دی خو پداسې حال کې چې عالم شخص موجود وي امام احمد بن حنبل (رح) وايي چې د اعرابي شخص امامت باك نلري او امامت يې صحيح کېږي خو ليکن داضرور ده چې په ديني علومو کې به مهارت لري يعني ديني تعليم به يې کړی وي.

10. د امام درېدل په لوړځاي کې له مقتديانو څخه لمونځ مکروه کوي د يوه ګز په اندازه او يا زيات له يوه ګز څخه چې وي کېدای شي چې پدې هکله به ان شاء الله په راتلونکي فصل کې په مفصل ډول سره معلومات تر لاسه کړو.

11. د ولد الزنا (حرامي) امات مکروه دی:

ا- جمهور علماء غير د حنابله ؤ څخه د ولد الزنا يا حرامي امامت کول د نورو خلکو لپاره مکروه ګڼي، دا پداسې صورت کې چې نور خلك موجود وي او حرامي امامت کوي ځکه چې د امامت د مکروهوالي علت ئې دای چې د ولد الزنا يا حرامي خو پلار نشته چې ديني علم ورزده کړي اوددين ښودنه ورته و کړي نو په هدې خاطر نوموړی جاهل پاتي کېږي او داچې د خلکو نفرت هم ترې کېږي، بناءً د ولدالزنا امامت مکروه دی.

ب- احناف علماء پدې هکله خپل نظر داسې څرګندوي: پداسې حال کې چې د ولدالزنا يا حرامي امامت کول مکروه دي خو که چېرې متقي او پرهېزګاره عالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه جوړ شوی وي نو امامت کول يې صحيح او جواز لري، ځکه چي د امامت مکروه والی د ځينو نيمگړتياو له کبله دي نه د ولدالزناء د ذات په خاطر.

ج- امام مالک (رح) وايي: که چېري د دائمي يا همېشه لپاره امام وي نو امامت کول ئې مکروه دي او که په ځينو ځايونو کي امات وکړي نو بيا صحيح او جائز دی بدون له مکروهوالي څخه.

د- امام شافعي (رح) وايې: چي د ولد زنا امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح کېږي،او د نورو خلکو لپاره مکروه دی.([1])

<u> څرنگه چي مو په لومړنيو شمارو کي هغه مکروهات ياد کړل چي د ټولو علماؤ مذاهب پکښې ذکر شوي وو. اوس دلته د امامت يو شمېر نور مکروهات دي چي په ځانگړي توگه د مذهبونو نظرونه پکښې راغلي دي او د يوه خاص مذهب څخه نمايندگي کوي مثلاً:</u>

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رح) مذهب:

پدې ځاي کي هغه شيان ذکر شوي چي د لومړنيو شمارو سره يو څه توپير لري هغه داچي د امام صاحب په نظر د (امرد) واړه هلکان يعني لغړزني امامت کول مکروه تنزيهي گڼي –که څه هم په ټول قوم کي عالم وي بيا يې هم امامت مکروه دی – پداسي صورت کي چي ددې هلك په امامت کولو سره وېره منځته راځي. مثلاً لکه د شهوت په نظر ورته کتل –که د فتنې وېره نوي نو بيا ئې امامت صحيح او

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۱مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کراهیت نلري چي صحیح قول همدغه دی. همدارنګه د (سفیه) یعني هغه شخص امامت مکروه دی چي تصرفات یې د عقل په مقتضٰی او په شریعت نوي برابر امامت کول یې مکروه دي. همداراز د فلج سوی شخص هم امامت مکروه دی – همدارنګه د برګ (پیس) مرض، مجذوم، مجهوب او هغه چا چي بولي په پیچکاري ترې خارجوي همدارنګه د کوږ یعني هغه کوږ چي په ځینو پښو سره درېدلای سي چي لاس یې غوڅ وي –د شرابو څښونکی، سود خوړونکی، او نمیم یعني هغه شخص چي د خلکو ترمنځ د فساد د تیت او افشاء کولو لپاره خبري وړي، ریا کار (یعني هغه ریا کار چي قصد یې داوي چي خلګ یې ووینې، متصنع یعني هغه ځوك چي یو نوع تکلف تېروي د عبادت د تحسین لپاره، هغه امام دی چي په اجوره نیول شوی وي پداسي حال کي چي مقیده اجوره ورته معلومه شوې وي او که اجوره نه وي ورته معینه شوې نو بیا هم نه مکروه کېږي ځکه چي دا په صدقه سره ورقیاس کېږي، همدارنګه د ښځینه وو امامت کول هم مکروه ګڼل کېږي. لکه څرنګه چي مو لومړی پدې هکله مفصل معلومات بیان کړل. نو ددغه یاد سویو ټولو خلکو امامت کول مکروه ګڼل کېږي، البته د یاد شویو اشخاصو امامت تنها د احنافو په مذهب کي مکروه دی.([1])

2. دامام مالک (رح) مذهب:

د نوموړي امام په نظر د هغه اشخاصو امامت مکروه دی چي شرعي او یا دایمي مریضان وي مثلاً په مسلسل توګه د بولو یا باد جاري والی ولري او داسي نور لکه دانه لرونکی شخص چي زیات دوام ولري لکه سالدانه چي ورته وایي د جوړ

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړي لپاره يې امامت مکروه دی . همدارنګه د ناسنت شوي او مجهول النسب امامت مکروه دی ځکه دا معلومه نده چي ايا دغه سړی عادل دی او که فاسق دی نو بناء په همدې اساس امامت کول ددې ډول اشخاصو مکروه ګڼل کېږي.

3. دامام شافعي (رح) مذهب:

همدارنګه يو شمېر اشخاص چي د نوموړي امام په نظر ددوي امامت مکروه ګڼل کېږي مثلاً:

ا- د هغه امام امامت کول مکروه دي چي په زور سره امام شوی وی بلکي ددې امامت مستحق نوي.

ب- هغه شخص چي د نجاست څخه ځان نشي ساتلای.

ج- هغه شخص چي په خسيس کسب سره مصروف وي، لکه ښکر لګول.

د- دهغه شخص امامت کول مکروه دي چي پلار يې مجهول وي.

ه- د الزناامامت مکروه دي، ليکن بيا هم د نوموړي امامت د خپل هم مثله لپاره صحيح دی بلکی د نورو خلکو لپاره نـدی صـحيح، همدارنګـه د ناسـنت شوي امات مکروه دی که څه هم بالغ وي او د وړوکي هلك امامت مکـروه دی که څه هم د ټول قوم عالم وي.

و- هغه څوک چي تکرار د حرفونو کوي او يا کثير اللحن وي امامـت ئـې مکروه ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- د مخالف مذهب امامت کول مکروه دي.

ح- له مقتدیانو څخه د امام په لوړ ځاي درېدل مکروه دي بغیر د ضرورت څخه – همدارنگه ئې عکس ددې مسئلې مکروه دی بغیر د ضرورت څخه مثلاً لکه تنگوالی د مسجد – نو بالاخره د یاد شویو اشخاصو امامت کول د نورو د نورو امام د مذهب په فروعو کي مکروه گڼل کېږي.([1])

4. د امام احمد بن حنبل (رحمة الله علیه) مذهب:

د امام احمد بن حنبل (رح) په مذهب کي څرنگه چي مو مخکي ورته اشاره وکړه د یوشمېر خلکو امامت کول په ځانگړي ډول په دغه مذهب کي مکروه گڼل سوي:

آ- د ړانده یعني بې سترگو شخص امامت کول مکروه دی.

ب- شب کور (اعمٰی) هغه شخص ته ویل کېږي چي د شپې په وخت کي ئې سترگي څه نه ویني دنوموړي شخص امامت کول مکروه دي.

ج- د کوڼ او گونگ شخص امامت کول مکروه دي (اصم) هغه شخص په ویل کېږي چي نه څه ویلی شي او نه اورېدلی شي ددې شخص امامت مکروه دي.

د- د هغه شخص امامت مکروه دی چي دواړه لاسونه یې قطع وي او یا یې یو لاس قطع وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۱۹۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه- د مقطوع الرجلين امامت كول د جوړو خلكو لپاره مكروه دى - مگر كه چېري بيا هم صحيح شي نو د خپل هم مثله لپاره صحيح كېږي ځكه دا شخص د قيام يعني دريدلو څخه مايوسه شوى وي نو امامت يې نه صحيح كېږي، ځكه دا شخص داسي دى لكه دايمي مريض، بيا هم په صحيح روايت كي ئې امامت كول صحيح كېږي خو مكروه والى لري، ليكن په هغه صورت كي چي امكان ددريدلو ولري ځكه يو شرط د شرطونو د امامت څخه قيام دى امكان لري چي په هغه باقي پښه سره دا شخص قيام وكولى شي او يا احتمال لري چي مصنوعي پښه ئې جوړه كړې وي.

و- د هغه شخص امامت مكروه دى چي پوزه ئې پرې (قطع) شوې وي.

ز- د هغه شخص امامت مكروه دى چي خنده روي او يا مثلاً صورت يې د خندا په ډول جوړ كړى وي.

ح- د هغه شخص امامت مكروه دى چي د خلكو اختلاف وي پكښي چي ايا ددې شخص امامت صحيح كېږي او كنه – نو بناء په همدې اساس امامت كول ئې مكروه دي.

ط- د هغه شخص امامت مكروه دى چي د قرائت لوستلو په وخت كي حرفونه تكراروي.

ي- د هغه شخص امامت مكروه دى چي ځيني حروف صحيح په وضاحت سره نشي اداء كولى – مثلاً ضاد (ض) او قاف (ق).

ك- د هغه شخص امامت مكروه دى چي له مقتديانو څخه په لوړ ځاي ولاړ وي د گز په اندازه او يا زيات د يوه گزه څخه خو بر عكس ددې مسئلې كراهيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نلري، مثلاً که څه اندازه مقتديان د امام څخه لوړ ولاړ وي نو مکروه نه ګڼل کېږي.([1])

ل- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي د ښځينه وو امامت کوي هغه ښځينه چي بې ګانه اويا بل شخص نه وي ورسره ځکه پدې هکله يو حديث شريف نقل دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: [نهي ان يخلوالرجل بالاجنبيه].([2])

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم منع کړي ددې څخه چي يو شخص د بې ګانه ښځو سره په يوه کوټه يا اطاق کښې پاته شي. ځکه پدې کښې د امام لپاره وسواس پيدا کېږي، چي پورتنی حديث ئې د مکروهوالي دليل ګرځي. اما که چېري د محرماتو يعني هغه ښځو امامت وکړي چي هغه يې محرمي وي لکه مور يا خور او داسي نور او يا خو بېګانه ښځي وي ليکن د هغه سره يو نارينه وي بيا کراهيت نلري، ځکه زياتي ښځي د رسول الله صلی الله عليه وسلم په وخت کي جماعت ته حاضري سوي او ده مبارك ئې امامت کړي خو نارينه به ور سره وو.

م- د هغه شخص امامت کول مکروه دي چي دده په نسبت نور خلك ډېر بهتر ه او عالمان وي ځکه دليل يې ددې حديث مضمون دی چي:

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: په هغه وخت کي چي امامت کوي يو شخص د قوم پداسي حال کي چي پدې قوم کي له دې امام څخه بهتر او احق په امامت سره وي نو هميشه به دوي په ټيټ والي کي وي يعني اشاره دې ته ده کوم

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام صفاني – بسلالاسلام – دوهم ټوك – ۱۸۳ مخ – دارالسنة –ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت چي په هغه اشخاصو علماؤ پسي اقتداء کول دي د هغه په نسبت د ذکر شوي شخص فضیلت کم لري.

خو بالمقابل یو شمېر نور خلك دي چي امامت یې صحیح دی د نومونړي امام په مذهب سره مثلاً لکه:

- ❖ **ولد زنا حرامي یعني چي مور او پلار یې نوي معلوم.**
- ❖ **لقیط: هغه شخص چي پېدا سوي وي خو کوم نسب ئې نوي معلوم.**
- ❖ **هغه شخص دی چي د لعان په سبب سره شړل شـوي وي او د وطـن شخه تللی وي.**
- ❖ **هغه شخص دی چي خصي شوی وي.**
- ❖ **هغه شخص چي مسکر وي.**
- ❖ **هغه شخص دی چي اعرابي، بادیه نشین وي. خو ددې خلکو امامـت کول هغه وخت صحیح دی چي په دیني امورو کښې معلومات ولـري نـو دوي مستحق د امامت گرځي او اقتداء ورپسي صحیح ده- ځکـه چـي د رسـول الله صلی الله علیه وسلم حدیث په عامه معنٰی راغلی:([1])**

[یؤم القوم اقراءهم] . ([2]) ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي د قرآنکریم لوستونکی وي ځکه داسي نقل راغلی چي د خپل عصر خلکو به په خلف بن زیاد پسي اقتداء کوله نومونړی د هغه چا ځخه وو چي په نسبت د قبیلې یا قوم دده کښې د علماؤ اختلاف وو، د نومونړي په هکله حضرت عائشه صدیقه (رضی الله

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۹۷ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمثه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالی عنها) فرمائي: [ليس عليه من وزرا بو يه شی] ژباړه: نشته په ده سره له ګناهونو د مور او پلار څخه يو شی يعني د هغه ګناهونو مسئول نه ګڼل کېږي.

همدارنګه قرآني آيت هم وړاندي کوو: [ولا تذرو وازرة وزرأ خرٰی..] ([1]).
يعني نه نيول کېږي يو شخص د بل شخص په ګناه سره او بل داچي هر يو د ياد شويو اشخاصو څخه نارينه دی او د اسلام په دين سره خوښ دی کولی شي چي امامت وکړي لکه څرنګه چي نور خلك د امامت کولو مستحق دي – همدارنګه نوموړی هم مستحق د امامت کولو دی.

څرنګه مو چي مخکي هم دې خبري ته اشاره وکړه چي يو تعداد مسائل تر ياد شويو مذهبونو پوري خاص دي – ځکه چي په عموميانو کي مو د امامت صحت او کراهيت د هر ډول اشخاصو په هکله مفصل بيان وکړ. دا يوشمېر هغه اشخاص وو چي تر مذهبونو پوري خاص او کراهيت د امامت يې د همدې مذهب تر نظريې پوري خاص دي – که څه هم په عموميانو کښې مو هم اختلاف د مذهبونو ذکر کړ خو بيا هم ددوي نظرونه مو په جدا توګه په دې ځای کښې وليکل. څرنګه مو چي پدې مطلب کښې هغه مسائل ذکر کړل چي هغه د امامت د صحت او يا کراهيت پوري اړوند وو، نو ان شاءالله په راتلونکي فصل کي به هغه مسائل يادکړو چي خاص تر امام پوري تړلي وي، مثلاً لکه د امام دريدل په د مقتديانو نسبت سره چي آيا امام او مقتديان بايد چېري ودرېږي او ځيني نور مسائل لکه غوره او بهتره

[1] د بني اسلائيل سوره – آيت ۱۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په امامت سره څوك دی او نورو مسائلو ته به اشاره وکړو چې د امامت تر بحث پوري تړلي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل

د امامت خاص حکمونه

غوره او بهتره په امامت کولو سره

غوره او بهتره په امامت کولو سره په شريعت کښې هغه څوك دی چي د لمانځه په احکامو په صحيح طريقه پوه او عالم وي ليکن دا مفهوم د عمومي فقهاؤ علماؤ دی چي پدې مفهوم سره ئې تشريح کړي. که څه هم فقهاء د خپلو مذهبونو په داخل کښې ځانګړي نظريې لري، د ټولو علماؤ نظريې به په مفصله توګه بيان کړو:

1. د امام اعظم ابو حنيفه (رحمة الله عليه) مذهب:

د امام ابو حنيفه رحمةالله عليه مذهب پدې هکله وائي غوره او بهتره په امامت کولو سره:

ا- هغه شخص دی چي د لمانځه په احکامو عالم وي فقط د صحت او فساد له نظره خو پدې شرط چي د فسق او فحشاء څخه ځان وساتي او په هغه اندازه قرآن کريم ئې حفظ کړی وي چي د لمانځه صحت پرې راځي.

ب- بيا وروسته هغه شخص دی چي تلاوت د قرآن کريم په ښه طريقه او تجويد سره وکولای شي څکه د رسول الله صلیالله عليه وسلم حديث دی چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرمــائي: [يـؤم القـوم اقراؤهم لكتـاب الله فـان كـانو فـی القـراءة سـواء فـاعلمهم بالسنته] ([1]).

ژبـاړه: رسـول الله صـلی الله عليـه وسـلم فرمـائي: چي امامـت دي كـوي د قـوم لوستونكی د قرآن كريم كه چېري د قـرآن پـه لوسـتلو كښـې سـره برابـر وو بيـا هغـه شخص دامامت وړ دی چي په سنتو ښه عالم او پوه وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق او غوره دی په امامت كولو چي متقـي او پرهېزګاره وي بلكي د مشبهاتو څخه ئـې هـم ځـان سـاتلی وي ځكـه تقـوٰی او پرهېزګاري د ځان ساتل له محرماتو او مشبهاتو څخه او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

[ان سركم ان تقبل صلوٰتكم فليؤمكم علماءكم فانهم و فدكم فيمـابينكم و بين ربكم]([2]).

ژباړه: تاسي خوشحالي كوئ داچي قبول دي شي لمونځونه ستاسي نو امامت دي كوي ستاسي علماء له تاسو څخه ځكه دوي يو ټولۍ دي ستاسي او د خدای (ج) تر منځ نو بناء په همدې اساس امامت كول ئې هم غوره او بهتره ګڼل كېږي.

د- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي (مسن) يعني د زيات عمر خاوند وي، ځكه د كلان ساله يا د زياد عمر خاوند په امامت كښي زيـات خشـوع او عاجزي كوي د كلان ساله امام په امامـت كـولـو كښـې د جماعـت زيـاتوالی راځي په همدې اړه د حضرت پيغمبر صلی الله عليه وسلم حديث دې چي ابـن

---

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اكرمثه پيښور.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك – ۲۰۱ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي ملکيه رضي الله تعالی عنه تـه فرمـائي: [واليؤمکما اکبر کما][1] ژباړه: او امامت دي کوي هغه شخص چي د عمر د وجهي څخه يې زيات وخت تېر شويوي.

ه- بيا هغه شخص مستحق د امامت دی چي د نېکو اخلاقو خاوند وي يعني د خلکو سره ئې نېکه رويه او معامله کړې وي.

و- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي د تهجد لمونځ کوي.

ز- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي نېک، عالم او شريف نسبه وي.

ح- بيا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي کالي او جامه ئې پاکه وي. يعني د نظافت په مراعاتولو کښې زيات احتياط کوي.

نو بالفرض که چېري داسي صورت منځ ته راشي چي په ذکر شوو ټولو شيانو کښې سره برابر وي پچه [قرعه کشي] دي پخپل منځ کښې واچوي او پخپله هغه شخص دي امامت وکړي چي قوم ته زيات غوره او بهتره وي – او که چېري د قوم تر منځ اختلافات پکښې راشي نو بيا اعتبار د اکثره خلکو رائيو ته ورکول کېږي او بالفرض که چېري په دغه خلکو کښې پاچا وي نو بيا پاچا مستحق دی، وروسته امير مستحق دی، او بيا وروسته قاضي مستحق دی ، او بيا وروسته صاحب المنزل (هغه څوك چي د همدې مسجد په مربوطه ساحه کې يې کور وي او خپل وطن ئې وي که څه هم دا کور يې په اجاره نيولی هم وي ځکه د رسول الله صلی الله

[1] امام مسلم – صحيح المسلم- لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه د چاپ کال ۱۳۴۹- دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه وسلم حدیث دی چي فرمائي: [من زار قوماً فلایؤمهم والیؤمهم رجل منهم] [1].

<u>ژباړه:</u> رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: چي څوک د یو بل چا زیارت کوي او د هغوي ځاي ته ورغلی وي نو امامت دي نه کوي بلکي امامت دي هغه څوک وکړي چي پخپله ددې قوم څخه وي نو بناء په همدې اساس ددې حدیث په مقتضٰی سره پاچا لومړی دی او بیا قاضي دی نو که چېري داذکر شوي اشخاص نه وه نو بیا صاحب البیت او یا امام د مسجد یعني امام الحي ورته ویل کېږي چي دهمدغه نوع اشخاصو امامت کول تر ټولو بهتره ښودل شوېده.

په الدرالمختار کي امام الفقهاء علاؤالدین حصکفي حنفي لیکلي دي لکه څرنګه چي په فقه اسلامي و ادلته کښې ذکر شویدي په هغه ماده واره شکل ئې لیکلي دي خو لیکن بیا هم نوموړی امام لیکي او زیاتوي یعني وروسته له هغه شمارې څخه لیکي:

1) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي سر ئې لوي او اندامونه یې کوچني وي.**
2) **بیا وروسته مقیم په مسافر سره مستحق دی.**
3) **بیا وروسته حر (اصیل) په ازاد شوي غلام سره مستحق دی.**
4) **بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت دی چي متئمم د بې اودسۍ څخه وي په هغه متئمم یعني چي تیمم وهونکي د جنابت څخه وي –**

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوٰة المصابیح – لومړی ټوک – ۱۰۷مخ- اکرمڅه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه ددې کتاب په فوائدو برخه کښې ليکلي چې د مزاحمت په وخت کښې دي محراب په څوك نه وړاندي کيږي تر څو قوم غوره شوي شخص نه وي تعين کړی.

5) **هغه شخص مستحق د امامت دی چې درسونه ئې تر ټولو لومړی شروع کړي وي.**

6) **هغه شخص غوره په امامت کولو سره دی چې دار الآفتاء ئې لوستلی وي.**

7) **هغه شخص غوره دی چي دعوې ته ئې مراجعه کړېوي د قاضي حضور ته. باالفرض که چېري سره برابر وه نوبيا دي پچه يعني (قرعه کشي) وکړي تر څو دغه مشکل پرې حل شي – همدارنګه تارخانې فتوٰی ليکلي چې په طالب العلمانو کښې هغه شخص مستحق د امامت دی چي تر ټولو لومړی په سبق پسي وتلی وي نو که چېري اختلاف راشي او شاهدان وو خو صحيح ده او که چېري شاهدان هم نه وه بيا دي پچه (قرعه کشي) وکړي[1].**

2. د امام مالک رحمة الله عليه مذهب:

د امام مالک رحمة الله په مذهب کښې:

ا- **تر ټولو غوره او بهتره په امامت کولو سره پاچا او يا نائب د پاچا دی که څه هم داسي مسجد وي چي هغه مقرر او تعين شوی امام هم ولري.**

[1] شيخ علاؤ الدين حصکفي – الدر المختار – لومړی ټوك ۸۲او ۸۳مخونه – دارالاشاعة العربيه – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د همدې مسجد مقرر او تعین شوی امام وي چې په فقهي کتابونو کښې ورته د امام الحي لقب ورکړل شوی.

ج- بیا وروسته مستحق د امامت کولو هغه شخص دی چې صاحب المنزل وي یعنې د کور څښتن وي خو (مستاءجر) هغه څوک چې دا کور ئې په اجاره سره نیولی وي د کور د مالک څخه غوره او بهتره دی ځکه مستاءجر د منافعو د کور مالک دی او بالفرض([1]) که چېرې مالک د کور ښځه وي نو د ښځې لپاره ضرور ده چې داسې شخص نائب او قائم مقام ونیسي چې هغه صلاحیت د امامت کولو ولري ځکه چې د ښځینه امامت د نارینه ؤ لپاره نه صحیح کېږي نو ضرور ده چې داسې یو شخص خلیفه تعین کړي چې هغه مستحق د امامت کولو وي.

د- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه فقیهه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه د حدیثو په علم سره عالم وي د حفظ او روایت له رویه څخه.

و- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه لوستونکی د قرآن کریم وي یعني د قرآن کریم په لوستلو او د تجوید په قواعدو عالم وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې هغه ډېر عبادت کونکی وي مثلاً لکه لمونځ او روژه او داسې نور .

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي عام ددې څخه که په خپله دا امام وي او یا خو ئې پلارونه او یا نوره سلسله وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې لوړ نسبی وي مثلاً قریشي – همدارنګه معلوم النسبی په مجهول النسب سره مستحق دی.

ي- بیا وروسته هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې نیک اخلاق ولري. همدارنګه بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې جامه او کالي ئې نوي او ښائسته وي خو حسن یا ښائسته والي د جامې په شریعت کښې هغه دی چې رنګ ئې سپین وي. بالفرض که چېري په دغه ټولو شرطونو کې سره برابر وو نو بیا قرعه کشي کېږي.

ک- بیا هغه شخص دی چې ډېر تقوا لرونکی وي یعني هغه متقي چې د مشبهاتو او منهیاتو څخه هم ځان ساتي ددې په خاطر چې په محرماتو کښې واقع نشي.

ل- همدارنګه هغه شخص چې حال ئې معلوم وي د ټولو طرفونو څخه مقدم کېږي په نسبت د مجهول الحال سره او پلار په زوي سره مقدم کېږي او تره (کاکا) د ورور په زامنو مقدم کېږي نو که ټول سره برابر وي نو بیا قرعه کشي کېږي او که چېري قوم پدې ذکر شوي خلکو کي په یوه باندي نورو رضایت درلود یعني معلوم وو چې دا شخص دي امامت وکړي بیا قرعه کشي یعني پچې ایستلو ته ضرورت نسته، هغه خوښ کړي سوی شخص د ي امامت وکړي.[1]

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د امام شافعي رحمة الله عليه مذهب:

ا- د امام شافعي (رح) مذهب پدې هکله ليکي چي غوره او بهتره د خلکو په امامت کولو سره والي[1] دی د خپل ولايت په ځاي کښې ځکه پدې هکله د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه نقل سوی او فرمائي: [لا يومن الرجل الرجل في سلطانه ولا يقعد في بيته علىٰ تکرمته الا باذنه][2].

ترجمه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي چي امامت دي نکوي يو شخص د بل شخص د ولايت په ځاي کښي او نه دي کښېني په هغه خاص ځاي او بستره کښې مگر ددوي په اجازه سره. ليکن امام شوکاني صاحب ددې حديث په رابطه ليکي چي د ظاهر له پلوه مراد په (سلطان) پاچا سره هغه شخص دی چي سرپرستي د خلکو د امورو ورته سپارل شوي او يا صاحب البيت يعني د کول خاوند ترې اراده کېږي که څه هم نور خلك د فقهي – علم – قرآن کريم، تقوىٰ له وجهي څخه هم بهتره وي ليکن والي (واکدار) د خپل ولايت په ځاي کښې غوره او بهتره دي په امامت کولو سره په نسبت د فقهي عالم يا قاري د قرآنکريم سره.

ب- بيا وروسته له والي څخه هغه شخص مستحق د امامت دی چي ددائم لپاره په قوم کښې د يوه مسجد د امام په توگه مقرر شوی وي.

ج- بيا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چي په خپل شخصي ملکيت کښې اوسېږي – همدارنگه مالك د منفعت غوره او بهتره

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.
[2] امام مسلم – صحيح المسلم - لومړی ټوك – ۲۳۶مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۳۴۹ – دهلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی له عالم فقهیه څني لیکن چي ډیر غوره او بهتره او مستحق په امامت سره هغه شخص دي چي مالك د مال وي نه هغه شخص چي په سوال سره ئې غوښتونکی وي. له دغه اشخاصو څخه وروسته:

د- هغه شخص دی چي فقهیه وي یعني د لمانځه په احکامو سره عالم وي.

ه- بیا وروسته لوستونکی یعني قاري د قرآن مستحق په امامت کولو سره دی.

و- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ډیر تقویٰ داره او پرهیزګاره وي.

ز- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي هجرت ئې تر ټولو لومړی کړی وي.

ح- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لومړی راوړی وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بهتره او غوره نسب ئې وي.[1]

ي- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه غوره او بهتره سوانح او سابقه ولري یعني په ټولنه کښې یې ښه وخت تیر کړی وي.

ك- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کالي او جامه ئې پاک وي.

ل- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي بدن ئې پاک وي.

م- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي کار او عمل ئې ټول نیک وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۴ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي غوره او بهتره (صوت) یعني اواز لري.

س- بیا وروسته هغه شخص د امامت کولو مستحق دی چي ښه صورت ئې وي یعني د فزیکي جوړښت په لحاظ ښائسته وي.

بالفرض که چیري په دې یاد شویو شیانو په ټولو کي سره برابر وو او بیا وروسته ئې اختلاف منځ ته راغی نو قرعه کشي دي وکړي یعني پچه دي واچوي –بناء په همدې اساس سره عادل شخصیت د فاسق څخه غوره او بهتره دی که څه هم دا فاسق عالم، فقیه، قاري د قرآن کریم هم وي – همدارنگه بالغ د وړوکي هلك څخه غوره او بهتره دی که څه هم وړوکی هلك عالم فقهیه او یا قاري د قرآن کریم وي – همدارنگه مقیم غوره او بهتره دی له مسافر څخه ، د حلالو اولاد د ولد زنا څخه غوره او بهتره دی اما ړوند یعني بې سترگو سړی د هغه بینا په شان دی ځکه دې ته مو لومړی هم اشاره وکړه چي ړوند بې سترگو سړی هغه شیانو ته چي مشغولوي یې نشي لیدلاي ډېر خاشعین او عاجزه وي په لمانځه کي بناءً د سترگو خاوند ټولو شیانو ته پاك چټل شیانو ته گوري نو د لمانځه لپاره چندان التفات او نظر دومره زیات نوي او نه حضور ورته برابر وي – بناء په همدې اساس د ړانده یعني بې سترگو شخص امامت کول د نومړي امام په مذهب صحیح کېږي ځکه همدا ئې دلیل دی لکه چي یاد مو کړ.([1])

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۵ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه مذهب

د نوموړي امام په مذهب او نظر ځیني خلک تر ځینو نورو غوره او بهتره ښودل شوي دي چي هغه فعلاً شماره وار ذکر کیږي:

أ- غوره او بهتره په امامت کولو سره هغه څوک دی چي د قرآن کریم په لوستلو سره عالم وي ځکه چي حدیث د ابي سعید خدري رضي الله تعالی عنه روایت کوي چي حضرت پیغمبر (ص) فرمائي: [اذا کانوا ثلاثه فلیوءمهم احد هم واحقهم بالامامة اقراءهم].([1]) ژباړه: ابي سعید خدري رضی الله تعالی عنه حدیث نقل کړی، فرمائي: په هغه وخت کي چي دري نفره وي نو یو نفر دي امام وګرځوي بهتره او غوره ددوي په امامت کولو سره قاري یعني په تجوید سره لوستونکی د قرآن دی – همدارنګه رسول الله صلی الله علیه وسلم به بعضي وخت حضرت ابو بکر صدیق رضي الله تعالی عنه د امامت کولو لپاره وړاندي کاوه ځکه چي نوموړی حافظ د قرآن کریم وو. خو سره لدي چي نور فقهاء د صحابهؤ څخه به هم موجود وو او خاص مذهب د امام احمد بن حنبل رحمة الله پدي رابطه هم دادی چي باید قاري چي په تجوید سره قرآن کریم تلاوت کولی شي هغه شخص امامت وکړي ځکه دعبدالله ابن مسعود رضي الله تعالی عنه څخه نقل دی او فرمائي: [یؤم القوم اقراءهم لکتاب الله]([2]).

---

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی توك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پیښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: امامت دي کوي د قوم هغه څوك چي ډېر ښه لوستونکی د قرآن کریم وي. خو دا دلیل د نورو علماؤ د مذاهبو سره خلاف دی ځکه چي د هغوي په نظر هغه شخص د امامت کولو ډېر مستحق دی چي فقهیه عالم وي او د لمانځه په احکامو پوه وي لکه څرنگه مو مخکښې یاد کړل د هغه ځواب دادی چي د صحابهٔ رضی الله عنهم قاري، لوستونکی د قرآن کریم به ضرور وه چي فقهیه عالم د لمانځه په احکامو سره به هم پوهېده، خو د لمانځه په احکامو پوهېدل په امامت کولو کښې ډیر ضرور دي په نسبت د قرائت یا ښه لوستلو د قرآن کریم سره.[1]

ب- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي قرآن کریم په تجوید سره لولي او هم فقهیه عالم او د لمانځه په احکامو پوه وي.

ج- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تنهائې قرآن کریم په تجوید سره زده وي، که څه هم فقهي عالم نوي، لیکن چي دومره اندازه معلومات ولري چي هغه د لمانځه پوري متعلق احکامو باندي عالم وي.

د- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي هغه ډېر فقهیه او د لمانځه په احکامو عالم وي.

ه- بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي د قرآن کریم لوستونکی وي خو د لمانځه په احکامو عالم نوي.

و- بالفرض که چېري په دې ټولو شیانو کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چي د لمانځه په احکامو سره تر یوې اندازې پوري عالم وي.

[1] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز- او که چېري په فقهي مسائلو کښې هغه احکام چې تر لمانځه پوري متعلق وي او یا په لوستلو د قرآن کریم کښې سره برابر وو نو بیا هغه شخص مستحق د امامت کولو دی چې د زیات عمر خاوند وي ځکه چې مالک ابن الحویرث پدې هکله یو حدیث نقل کړی او فرمائي [والیؤمکم اکبرکم]([1]). یعني امامت دي کوي ستاسي هغه شخص چې د زیات عمر خاوند وي چې مشروي په تاسي کښې.

ح- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې نیک او شریف نسبه وي.

ط- بیا وروسته هغه شخص مستحق په امامت کولو سره دی چې تر ټولو لومړی ئې هجرت کړی وییعني تر ټولو لومړی د اسلام دار ته داخل سوی وي.

ي- او بیا هغه شخص مستحق دی چې تر ټولو لومړی ئې اسلام راوړی وي ځکه د ابن مسعود رضی الله تعالی عنه حدیث دی چې فرمائي: [فان کانوا في الهجرته سواء فاقد مهم مسلماً]([2]) . که چېري په هجرت کښې هم سره برابر وو بیا هغه شخص مستحق دی چي اسلام ئې تر ټولو لمړی راوړی وي. همدارنگه دا عملیه په پلارونو و نیکونو کښې هم جاري کېداي شي نه دا چي خاص اسلام راوړل دده مطرح دي.([3])

ک-بیا وروسته هغه شخص په امامت کولو مستحق دی چي تر ټولو متقي او پرهیزگاره وي ځکه پدې هکله خدای (ج) فرمائي: [ان اکرمکم عند الله

---

[1] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[2] الحسین ابن مسعود – مشکوة المصابیح – لومړی ټوك – ۱۰۷مخ- اکرمیه پېښور – اکرمیه پېښور- د چاپ کال ۱۳۶۹.
[3] وهبه زحیلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۱۸۶ مخ – حقانیه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتقاکم](1). ژباړه: په تحقیق سره غوره او بهتره خلك د خدای (ج) په نزد هغه څوك دي چي هغه متقیان او وېرېدونکي دي د خدای (ج) څخه. که چېري پدې ټولو شیانو کښې سره برابر وو بیا دي قرعه کشي وکړي (پچه دي واچوي) اما مسئله د (سلطان) یعني پاچا چي هغه تر ټولو غوره او بهتره وي په امامت کولو سره ځکه چي پدې هکله په خپل اطلاق سره عمل کېږي لکه څرنگه چي مقرر او معین امام مستحق دی چي د فقهي په کتابونو کښې امام الحی ورته ویل کېږي او یا صاحب البیت یعني د کور خاوند مستحق دی. نو همداشان پاچا هم مستحق، تر ټولو غوره او بهتره گڼل کېږي.

1 د الهجرت سورة – ۱۳ اية.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقتديان او امام

ضرور ده چي يو څه معلومات ددې د وهمې فقرې په هکله وليکم چي آيا امام د قوم چېري بايد ودرېږي او قوم چېري بايد ودرېږي؟ ځکه ضرور ده چي تر څو د مقتديانو او امام تر منځ فرق وشي او د امام ځاي معلوم شي همدارنګه د قوم درېدلو ځاي بايد معلوم وي تر څو لمونځ د قوم او امام په هغه شرطونو سره برابر شي لکه کوم چي فقهي کتابونو ذکر کړيدي.

دا خو ضروري خبره ده چي امام به د ټول قوم څخه لومړی درېږي مثلاً محراب دی نو امام به د محراب په مخ کښې درېږي دا په هغه صورت کښې چي خلك زيات وي او که چېري خلك لږ وي يعني يو نفر وي نو بيا ضرور ده چي امام به لږ غوندي مخته درېږي او مقتدي به د امام څخه ښې طرف ته د امام د پښو په پاي کښې درېږي ځکه پدې هکله حضرت جابر رضی الله تعالی عنه يو حديث نقل کړيدی چي فرمائي:

[قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى فجئت فقمت على سياره فأخذ بيدي وأدارني حتّى اقامني عن يمينه ثم جاء جابر بن صخر فقام عن يسار رسول الله صلى الله عليه وسلم فاءخذ باءيدينا جميعاً فدفعنا حتّى اقامنا خلفه - رواه مسلم و ابو داؤد]([1]). ژباړه: حضرت جابر رضي الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي فرمائي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم ولاړ

---

[1] الحسين ابن مسعود – مشكوة المصابيح – لومړی ټوك – ۱۰۶مخ- اكرميه پيښور – اكرميه پيښور- د چاپ كال ۱۳۶۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سو ددې لپاره چې لمونځ وکړي نو زه راغلم او دده په چپ طرف سره ودرېدم رسول الله صلی الله علیه وسلم زه د لاس څخه ونیولم او تاو ئې کړم تر څو زه ښې طرفته ودرېږم نو بیا وروسته جابر چې د صخر زوي دی ه راغلی – هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم چپ طرف ته ودرېدی بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم زما اود هغه دواړو لاسونه ونیول دواړه ئې د شا طرفته وګرځولو وروسته پسې ودرېدلو او لمونځ مو پسې تمام کړ.

چې ددې حدیث د مفهوم څخه د امام ددرېدلو ځاي همدارنګه د مقتدي ددریدلو ځاي او بلکې د صف جوړول هم ترې استنباط کېږي. همدارنګه مستحب خبره داده چې امام د مقتدیانو په مقابل کښې په منځ د صف کښې ودرېږي بلکه نژدې به ورته هغه اشخاص درېږي چې هغوي مشران او یا علماء وي – او یا خو د زیات عمر خاوندان وي ځکه حکمت په وړاندي والي کي دغه نوع اشخاصو دادی چې کوم وخت امام خطاء او یا سهوه کېږي د سهوي او خطاء په صورت کښې به امام ته فتح ورکوي، او یا مثلاً خلیفه ګرځو لو ته ضرورت پیدا شي امام کېدای سي ددغه نوع اشخاصو څخه یو څوك ورته خلیفه وګرځوي ځکه لکه څرنګه چې امام باید په وسط د مقابل د مقتدیانو د صف کښې درېږي.

پدې هکله د حضرت ابي هریره رضي الله تعالی عنه څخه یو حدیث روایت شویدی چې فرمائي: [عن النبي صلی الله علیه وسلم قال وسطوا الامام وسدوا الخلل] رواه ابو داؤد. ژباړه: حضرت ابي هریره رضی الله تعالی عنه د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي وائي چې رسول االه صلی الله علیه وسلم فرمائي: امام باید د ستاسي د صف په منځ کښې ودرېږي او تاسي خالي ځایونه د صف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډکوی. ددې حديث مفهوم دادی چې امام بايد د مقتديانو په مقابل کې د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي ځکه دليل ئې دا ذکر سوی حديث دی.

همدارنګه مو دا هم ثابته کړه چې امام بايد په مقابل د مقتديانو د صف په منځ ساحه کښې ودرېږي. نو د امام په نسبت د مقتديانو ددې درېدلو سره ددې لفظ څخه يو څو نوري ضروري مسئلې هم استنباط کېږي – مثلاً لکه د مقتديانو څخه د امام يو څه اندازه لوړ درېدل او يا مثلاً د امام درېدل په نسبت د مقتديانو پداسي حال کې چې د امام او مقتديانو تر منځ يو (حائل) يعني پرده موجوده وي.

1. **دامام لوړوالی د قوم په نسبت او يا د قوم لوړوالی د امام په نسبت:** پدې هکله شيخ سيد سابق رحمة الله عليه په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چې د امام درېدل په لوړ ځاي په نسبت د مقتديانو سره مکروه دی د کراهيت دليل ئې د عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه حديث دی چې فرمائي: [نهي رسول الله صلی الله عليه وسلم ان يقوم الامام فوق شيء والناس خليفه](1). ژباړه: حضرت عبدالله ابن مسعود رضی الله تعالٰی عنه فرمائي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم نهي کړې ددې څخه چې امام دي د يوه شي په سر لوړ ودرېږي او قوم دي وروسته ورپسي ولاړ وي.

فرضاً که چېري دامام په لوړ ځاي درېدل د يوه غرض لپاره وي مثلاً لکه د لمانځه تعليم ورکول قوم ته نو بيا کراهيت له منځه ځي ځکه حضرت سهل بن ساعدي رضي الله تعالٰی عنه د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي وائي چې ما رسول الله صلی الله عليه وسلم وليدی چې په منبر ناست وو په هغه ورځ چې منبر جوړ شوی وو بيا وروسته رسول الله صلی الله عليه وسلم تکبير ووايه بيا ئې رکوع

[1] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوک – ۳۳۷ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه او بیا وروسته شاته راغی او سجده ئې په اصل منبر وکړه بیا راوګرځېدی کوم وخت کښې چې د لمانځه څخه خلاص شو خلکو ته مخامخ شو ورته وئې ویل [ایهالناس انما ضعت هذاالتاتموا بي و لتعلموا صلوتي](1)

ژباړه: ای خلکو دا ډول کړنه چې ما ستاسي په مخ کښې وکړه چې تاسي خپل لمونځونه پوره کړی او د خپل لمانځه تعلیم وکړی –یاد شوی حدیث ددې لپاره دلیل دی چې که چېري د کوم غرض په خاطر امام د قوم په نسبت لوړ وي بیا لمونځ نه مکروه کېږي.

اما د مقتدیانو لوړوالی په نسبت د امام سره جائز دی او کراهیت نلري خو لیکن امام شوکاني (رح) لیکي چې که چېري د امام لوړوالی د مقتدي په نسبت ډېر زیات وي مثلاً لکه ۳۰۰ متر لوړوالی پداسي حال کي چې مقتدي د امام په حال نه خبرېږي دا اقتداء د ټولو علماؤ په اتفاق نه صحیح کېږي بلکي د مسجد یا غیر د مسجد کوم توپیر ندی ښودل خو که د یاد شوي اندازې څخه کم وي بیا جواز لري او لمونځ ئې صحیح کېږي. تر څو چې په ممانعت سره کوم دلیل نوي پیدا سوی. همدارنګه پدې اړوند دوکتور وهبه زحیلي په خپل کتاب فقه اسلامي وادلته کښې لیکي چې د مقتدیانو په نسبت د امام لوړوالی په څلورو مذهبونو کښې جواز لري خو لږ مکروهوالی پکښې شته که چېري لږ غوندي تفاوت یا ارتفاع ولري نود امام مالك او احمد بن حنبل صاحب له نظره مکروه والی لري. د امام شافعي رحمة الله علیه نظر دادی که چېري د ضرورت حالت وي او یا خوئې د تعلیم

---

1 محمد ابن علي شوکاني – نیل الاوطار دریم ټوك – ۳۳۷ مخ – دارالجیل بیروت دچاپ کال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قصد وي بيا کوم مشکل پکښې نشته لکه څرنګه چي شيخ سيد سابق (رح) هم يادونه کړې خو يو شمېر علماء د امام لوړوالی بالکل ممنوع ګڼي.

اما د اختلاف سبب د ياد شويو علماؤ تر منځ دوه معارض حديثونه دي چي سهل بن سعد (رض) د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړي فرمائي چي: رسول الله صلی الله عليه وسلم به د خلکو امامت کاوه او هغه به په منبر ناست وو کوم وخت چي به ئې د سجدې کولو اراده وکړه د منبر څخه به کښته شو او سجده به ئې وکړه.

دوهم حديث دادی چي ابو داؤد روايت کړی [ان حذيفة أم الناس علی دکان فاخذ ابن مسعود بقميصه فجذبه فلمافرغ من صلوته (قال الم تعلم انهم کانوا ينهون عن ذلك)][1].

ياد شوی حديث ابو داؤد د همام څخه روايت کړی فرمائي: چي حذيفه رضي الله تعالی عنه د خلکو امامت کاوه پداسي خال کي چي نومورې په لوړ ځاي ولاړ وو – او ابن مسعود رضي الله تعالی عنه د قميص څخه ونيوی او لاندي يې کش کړ هر کله چي د لمانځه څخه فارغ شو ورته وئې ويل چي آيا ته نه ئې خبر چي دوی له دغه ډول عمل څخه منع شوي دي د اختلاف سبب د نومورو علماؤ ترمنځ ياد شوي حديثونه دي. چي ځيني علماء په لومړي حديث عمل کوي او ځيني نور ئې په دوهم حديث عمل کوي[2].

[1] سليمان ابن شعيب ابي داؤد سيستاني – ابي داؤد – لومړی ټوك – ۱۸۸مخ – اکرميه پېښور – ب – ت.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۶ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چي مومخکي هم ورته اشاره وکړه چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي تر منځ (حائل) يعني پټونکی شي وي چي پدې اړوند شيخ سيد سابق په خپل کتاب فقه السنة کښې ليکي چي په امام پسي د مقتدي اقتداء کول پداسي حال کښې چي ددوي دواړو تر منځ(حائل) يعني پټونکی شي موجود وي جواز لري او اقتداء صحت پيدا کوي خو پدې شرط چي د امام په حرکاتو، قرائت او تکبير اوريدلو مقتدي پوه شي – که چيري په امام پسي اقتداء وکړي او ددوي دواړو تر منځ (نهر) جاري واله وي نو د مقتدي لمونځ صحيح دی او جواز لري همدارنګه ابو مجازا (رح) وايي چي پداسي صورت کي چي يو مقتدی په امام پسي اقتداء وکړي او دوي دواړو تر منځ لويه لاره او يا ديوال وي د نوموړي مقتدي اقتداء صحيح ده ليکن پدې شرط سره چي تکبير تحريمه واوري([1]).

همدارنګه پدې هکله شيخ طاهر بن احمد په خپل کتاب خلاصة الفتوٰى کي ليکي چي (حائط) ديوال مانع د اقتداء څخه نه کيږي نوموړی زياتوي چي د اسلامي فقهي علماء پدې نظردي چي امام محمد صاحب کوم ديوال ياد کړي هغه داسي ديوال دی چي وړوکی او لنډ وي. که ديوال لوړ وي بيا هم اقتداء د مقتدي نه صحيح کيږي ځکه چي داسي ديوال په حائل سره حسابيږي خو که چيري دغه ديوال لوړ وي لکن د مسجد د طرف څخه ورته لاره وي يعني دروازه ولري کله چي مقتدي وغواړي چي امام ته ځان وررسوي تر څو د امام افعال ووينې او يائې قرائت واوري او دا ياد شوي صورتونه په مقتدي مشتبهه نشي نو د ټولو علماؤ په

[1] شيخ سيد سابق – فقه السنة – لومړی ټوك – ۲۰۳مخ - دار الفكر – د چاپ كال ۱۴۰۳ څلورم چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتفاق سره د مقتدي اقتداء پدې ټولو صورتونو کښې په امام پسې صحيح کېږي – خو که چېري دروازه چي د مسجد بام (چت) ته وتلی ده تړلی وي او امکان ئې د وصول امام ته نوي نو شمس الائمة الحلواني (رح) وايي چي بيا هم پدې صورت کي د مقتدي لمونځ کېږي([1]).

[1] شيخ محمد طاهر – خلاصة الفتوٰی – لومړی ټوك – ۱۵۰مخ – حبيبيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تکبیر تحریمي وخت د امام لپاره

څرنګه چي جماعت تیارېږي او امام محراب ته ورانديږي کېږي او یو تعداد خلک د جماعت لپاره حاضر سوي وي او قامت ويل کېږي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي. داچي د اقامت ویلو په منځ کښي او یا خوئي د قامت د خلاصېدو سره سم تکبير تحريمه ووائي.

پدي هکله جمهور علماء وائي چي امام باید هغه وخت تکبیر تحریمه ووائي چي اقامت خلاص شي او صفونه ټول سره برابر شي وروسته دي تکبير تحريمه ووائي. خو احناف علماء وائي چي تکبير تحريمه باید د قامت ویلو په منځ کښي ئې ووایي لیکن غوره او بهتره خبره دا ده چي په هغه وخت کښي چي قد قامت الصلوة کلیمه وویل شي نو امام باید تکبیر تحریمه ووایي.(1)

د نظرونو توپير د جمهور او احنافو علماؤ تر منځ د حديثونو ظاهري تعارض دي چي حضرت انس او بلال رضی الله تعالی عنهما ئې روایت کړی کوم چي د حضرت انس رضی الله تعالی عنه حدیث دی چي فرمائي: رسول الله صلی الله علیه وسلم زموږ په منځ کي راوګرځېده مخکښي لدې څخه چي تکبير تحريمه

[1] مؤلف وهبه زحيلي – كتاب: فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۴مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

روايـي وئـې فرمايـل [آقيمـوا صـفوفكم و تراصـوا فـاني اراكـم مـن وراء ظهري].([1])

ژباړه: (تاسي ودرېږئ او برابر کړي صفونه ستاسي په تحقيق سره زه وينم تاسي زما د شا څخه وروسته) – ظاهراً د حديث څخه معلومېږي چي ذکر شوي نصيحت د قامت ويلو څخه وروسته شوی لکه څرنګه چي د حضرت عمر رضي الله تعالی عنه څخه هم پدې هکله نقل راغلی دی چي حضرت عمر رضی الله تعالی عنه به هغه وخت چي قامت به وويل شو او صفونه به برابر شول بيا به ئې ورته تکبير ووايه.

او لکه چي د حضرت بلال رضی الله عنه حديث دی چي مضمون ئې داسي راځي چي حضرت بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت په رسول الله صلی الله عليه وسلم پسي د وروسته وايه او بلال رضی الله تعالی عنه به ورته وويل چي وړاندي والی مکوه زما په امين سره يعني رسول الله صلی الله به دومره اندازه قران کريم لوستلی وو چي تقريباً امين ته به رسيدلی وو او بلال رضی الله تعالی عنه به اقامت ويل لا نه وه خلاص کړي. د حضرت بلال رضی الله تعالی عنه حديث پدې دلالت کوي چي رسول الله صلی الله عليه وسلم به تکبير تحريمه وايه او بلال (رض) به اقامت ويل لا نه وو خلاص کړی. په همدې توګه د

[1] محمد بن اسماعيل البخاري صحيح البخاري – لمړی ټوک – ۱۰۰مخ – قديمي کتابخانه – د چاپ کال ۱۹۳۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهورو علماؤ د مذهب معمول هم دا حديث دی، ددوي نظر هم دادی چي اقامت ويل چي خلاص شي بايد امام تکبير تحريمه ووائي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ته د فتحي ورکول

دا موضوع کېدای شي په (کتاب مبطلات الصلوٰة) کښې ښه روښانه سوي وي او اصلي د بحث کولو ځاي ئې هم د لمانځه باطلوونکي څيزونه دي، نو بايد په هغه ځای کښې بحث ورباندي سوی وي ليکن بيا هم څرنګه چي ياد شوې موضوع تر امام پوري تړلې ده او فتح ورکول امام ته ضرور دي نو بناء په همدې اساس پدې ځای کښې موږ دا موضوع مطلب وګرځوله.

فتح ورکول امام ته صحيح دي او څلورو مذهبونو پرې اتفاق کړی بلکي نور ټولو فقهاء هم امام ته د فتحي ورکول صحيح ګڼلي په هغه وخت کښې چي فتحي ورکولو ته ضرورت پيدا شي چي د صحت روايت ئې د حضرت عمر رضی الله تعالی عنه څخه راغلی – بلکي يو تعداد نور علماء دي چي هغوي ئې صحيح نه ګڼي چي دا نقل د حضرت علي رضي الله تعالی عنه څخه راغلی، نو د اختلاف اساسي او عمده نقطه داده چي د علماؤ اختلاف د رواياتو د اختلاف په اساس دی. لکه څرنګه چي روايت سوی([1]): [صلي رسول الله صلى الله عليه وسلم فترك آية فقال له رجل، يا رسول الله ايت كذا وكذا، قال: فهلا ذكر يتنها؟]([2]).

ژباړه: لکه څرنګه چي روايت سوی چي رسول الله (صلى الله تعالى عليه وسلم) په خلکو لمونځ اداء کاوه بيا ئې يو آيت پرېښوده او يوه سړي ورته

---

[1] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوك – ۲۰۵ مخ – حقانيه پيښور – ب – ت.
[2] محمد ابن علي شوكاني – نيل الاوطار دريم ټوك –۳۷۲ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ كال ۱۹۷۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چي فلانی او فلانی آيت دي پرېښوده – رسول الله (صلی الله عليه وسلم) په جواب کي ورته وويل چي ولي دي نه راپه ياد اوه؟ چي صحيح مي لوستلی وای. کنايه د فتحي ورکولو څخه ده يعني ولی دي فتحه نه راکوله – همدارنګه بل حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل سوی [و روي عنه صلى الله عليه وسلم قال: [يا علي لاتفتح على الامام في صلوة]([1]).

ددې حديث د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه نقل شوی دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمائي: اې علي رضی الله تعالی عنه! ته امام ته فتح مه ورکوه په لمانځه کښې نو ددې حديث د مفوم څخه دا معلومېږي چي فتح ورکول امام ته په لمانځه کي نه صحيح کېږي. لکن بيا هم صحيح ده په روايت او عمل دواړو کښې هغه دا چي فتح ورکول امام ته د لمانځه په داخل کښې صحيح دي او جواز لري.([2])

[1] محمد ابن علي شوکاني – نيل الاوطار دريم ټوک – ۳۷۳ مخ – دارالجيل بيروت دچاپ کال ۱۹۷۳.
[2] وهبه زحيلي – فقه اسلامي وادلته – دوهم ټوک – ۲۰۵ مخ – حقانيه پېښور – ب – ت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاتمه

څرنګه چې دا موضوع پای ته ورسېده پدې کښې د وضعي او حالاتو سره مطابق په زړه پورې مطلبونه ذکر شویدي. د مثال په توګه اول فصل د لمانځه په رابطه لیکل شوی چې په همدې ذکر شوي فصل کښې په زړه پورې مطلبونه دي مثلاً لکه د لمانځه اهمیت او ثبوت په اسلام کښې او همدارنګه د لمانځه لغوي او اصطلاحي معناوي، همدارنګه د لمانځه د پرېښودونکي په اړوند احکام بیان شوي او همدارنګه دوهم فصل د امامت صغرٰی (وړوکي امامت) لغوي او اصطلاحي معنٰی او هغه اشخاص چې امامت کول ئې مکروه دي، هغه شیان چې امامت فاسدوي بلکې یو تعداد نور هغه احکام پکښې بیان شوي چې هغه خاص په امامت پورې مربوط دي خو بعضې نور مسائل چې هغه ددې موضوع متعلق ګڼل کېږي په پوره توګه پکښې بیان شوي.

همدارنګه مو پدې هکله د مستندو فقهي کتابونو څخه مثلاً لکه فقه اسلامي و ادلته – فقه السنة – الدر المختار – او داسې نورو بلکې د حدیثو د کتابونو او د نورو موضوعاتو متعلق د کتابونو څخه استفاده کړې.

خو بیا هم د یادوني وړ خبره داده چې که چېرې په دې رساله کښې په بعضې ځایونو کښې سهوي صورت نیولی وي او یا خطاء شوي وي، بلکې زه په خپله سهو او خطاء نه وم پوه شوی نو اول د خدای (جل جلاله) څخه د مغفرت غوښتنه کوم بیا د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو علماؤ او طالبانو څخه چې دا کتاب مطالعه کوي بخښنه غواړم او هیله لرم چې په ورورۍ او مینه ئې د بل ځل لپاره راته په ګوته کړي.

خدای (ج) ته امید لرم چې دغه اندازه زیار او زحمت ایستل زموږ اول د خدای (ج) د رضاء سبب وګرځي او بیا د هغه شمیر خلکو چې ددې کتاب مطالعې ته اړ شوي وي. او غواړم چې یوڅه اندازه معلومات ترې ترلاسه کړي. هغوي ته او د ټولي اسلامي نړۍ د علم او پوهني علاقه لرونکیو خلکو ته سبب د خدمت ګرځېدلی وي. بلکي د یادوني وړ خبره داده چې څرنګه ما غوښتل چې دا کتاب باید زه په زیاته اندازه (محتوی) او مطلبونو کښې راټول کړم خو لکه څرنګه چې مشکلات زیات وو او مراجع په هغه ډول چې لازمي وې نه پیدا کېږي نو په همدې اندازه ما اکتفاء وکړه. هیله لرم چې خدای (ج) زموږ زیار او زحمت قبول کړي او د اسلامي ټولني لپاره مو یو خدمت کــــــــړی وي.

والســـــلام

وما ذالک علی الله بعزیز

قاضی محمد حاکم (شریعتي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـأخــذونه

1) قـــــــرآن كـــــــــــريم.
2) صحيح البـخــــــــــاري.
3) صحيح المســـــــــــــلم.
4) ســـنن ابـــــــــــي داؤد.
5) ابن ماجـــــــــــــــــــه.
6) نيـــــــــــل الاوطــــــار.
7) ســبـل الاســــــلام.
8) فقه اســـــــلامي و ادلتـــه.
9) فقه الســـــــــنة.
10) الدر الــمختــــــــــار.
11) خلاصة الفتـــــــــوٰى.
12) فتٰــوٰي قاضيخـــــــان.
13) نورالايضـــــــــــاح.
14) فضــــائل الاعمــــال.
15) تفســـير حرمين شرفين.
16) الـمـنـجــد فـي اللــغـــة.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library